
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
13 E
5

D. BAPTISTAE DE RVBEIS PHILOSOPHI, ET MEDICI VELITERNI.

DE SALVBRI POTV LIBER.

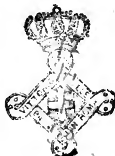
OPVS VARIA LECTIONE REFERTVM, & Medicis, cæterisque bonarum Artium studiosis vtile, & pergratum futurum.

In cuius fine continetur de Climactericis Annis Disputatio.

Ad Illustrissimum, & Reuerendissimum Dominum

D. OCTAVIANVM RAGGIVM

Cam. Apost. General. Audit. digniss.

VELITRIS, Apud Alphonsum de Insula, 1639.

SVPERIORVM PERMISSV.

Illuſtriſsimo, & Reuerendiſs. Domino

D. OCTAVIANO RAGGIO,

CAMERÆ APOSTOLICÆ Generali Auditori meritiſsimo.

DOMINO, ET MOECENATI MEO Colendiſsimo.

VITAM PER OMNIA FORTVNATISSIMAM P.

Ræclariſsima fuit (Illuſtriſsime, & Reuerendiſs. D.) Democriti ſententia in Epiſtola ad Hipp. Omnes medicam artem noſſe oportere; eſt enim, inquit, ipſe præclara ſimul, & ad vitam conducibilis, tum verò vel maximè eruditionis, & eloquentiæ peritis; ſapientiæ namque medicinæ cognitionem ſororem, & familiarem eſſe duco. Sapientia ſiquidem animi perturbationes exhaurit. at medicina corporum morbos pellit. mens autem increſcit, cum adeſt ſanitas, cuius curam habere eos, qui rectè ſentiunt præ-

† 2 cla-

clarum eſt; Præſens enim morbus animum vehementer hebetat, & intelligentiam in affectus cognationem ſecum adducit. Hæc omnia Democritus: ex cuius ſententia colligi debet, quanta ſit omnibus habenda ratio, & cura medicinæ. Etenim ex cognitione illius, innumera, eaque digniſſima bona poſſunt homines acquirere, in plures annos fortaſsè vitam traducere, & plurimorum morborum occaſionem omnino euitare. In ipſa enim arte medica ab Hipp. in lib. de flatibus, nobis præcipuè quanta ex ciborum varietate naſcantur incommoda innoteſcet, quæ ſolum vt memoriæ prodidit Delius Antiphanes, eſt cauſſa morborum omnium. vt enim dicebat Seneca, diuerſa cibaria inquinant, non alunt. Diſcemus præterea ab eodem diuiniſsimo Sene 6. de morb. popul. duo eſſe capita conſeruandæ ſanitatis, exerceri,& non repleri; Immò ab ipſo,necnon etiam à Platone docebimur quæ nam ſit vera catarrhi hac noſtra tempeſtate frequentiſsimi origo, aliaque præterea multò digniora diſcemus. vt ob id mirari nemo debeat, ſi Magnates, & quamplures nobiliſsimi Principes medicinæ ſtudio delectentur. Principi enim viro nihil medicina charius, nihil iucundius, nihil fructuoſius in vita accidere poſſe teſtatur Craſſus. Hinc factum eſſe Illuſtriſsime Domine cenſendum eſt, vt cogitanti mihi cuinam haſce meas medicinales lucubrationes, ingenijq. primitias conſecrarem, Tu primus occurriſti; vt rerum medicinalium delectatione, atque vtilitate ductus, hanc etiam dotem ad tua ſtudia traducere digneris. præter quam quod hoc præſertim innumera in me collata beneficia, necnon tuæ Nobilitatis, & Familiæ ſplendor, tuaque in rebus gerendis prudentia inſignis, requirere planè videbantur. Norunt enim Romani ſapientiam;

tuamq.

tuamq. in negotiorum mole componenda dexteritatem; Nouit etiam annis elapsis Populus Veliternus, norunt alij, quibus in Annonæ caritate fœlicissimè, & abundantissimè subuenire dignatus es. Vnde S.D.N. Vrbanus VIII. meritissimè per plures annos Annonæ præesse te voluit. Quam Prouinciam quanta fælicitate gesseris, nemo est, qui nesciat; & testatur amplissima, qua modo exornaris dignitas, quæ potius meritorum testis est locupletissimus, quam præmium tuarum virtutum; qua ergo soles litteratorum conatus amplecti, hosce meos qualescumque labores serena fronte suscipe; & licet videantur indigni, vt tuæ offerantur amplitudini; memor tamen eris sententiæ illius memorabilis Senecæ dicentis, neque aurum, neque argentum, sed voluntatem munus esse. Vale Antistitum decus, & ornamentum; & Deus ter Opt. Max. Illustrem tuam dominationem, saluam, florentem, fælicem vndique præstet, Velitris 20. Maij, Anno Christi 1639.

Illustriss. & Reuerendiss. Tuæ Dom.

Seruus humillimus, Tuæq. Amplitud. studiosissimus,

Io. Baptista de Rubeis Medicus.

IOANNES BAPTISTA DE RVBEIS

PHILOSOPHVS, ET MEDICVS,

AMATORI VERITATIS,

ET BENIGNO LECTORI

SALVTEM.

APIENTISSIME omnium consensu (Amice Lector) si quid aliud ab Aristotele pronunciatum est, hominem ad duo intelligendum, & agendum natum esse; vnde rectè existimauit Seneca verè sapientem & contemplationi deditum esse, prosilire in forum, & operam suam alijs commodare debere; Homo namque solitarius, iuxta commune dictum, aut Deus, aut mera bestia est; cum ergo percurrendo, & contemplando medicinæ campos, varia hinc inde, memorabilia collegissem, & locos communes vt doctissimus monet Heurnius in tractatu de modo studendi medic. cap. 7. fabricassem, vt mihi alijsque prodessem, sunt enim homines, vt docet Tullius generati caussa hominum, vt ipsi inter se alij alijs prodesse possint, vnde diuino numine aflatus Anaxagoras, secundùm Laertium, vel Pisistratus, secundùm Gellium, vel vt afferunt alij Aegyptij Sacerdotes librorum compositionem adinuenerunt; Hinc constitui in lucem edere, amicisque propalare, & communicare, ea, quæ sanè cum Poeta in nonum annum premi debebant & maturum senescentis ætatis iudicium expectare.

In

In hoc autem, mihi laudabile Appellis consilium imitari propositum est, vt sicut is sua opera publicè exponendo spectatorum censuram annotabat, ita & ego in hoc præstantissimorum virorum quos omnino judices constituo sententiam expectare debeam; & Aquilæ imitatione, si quid, quod non possit doctissimorum acutissimi ingenij Solem intueri reperiatur, tanquam illegitimum, & adulterinum repudiare valeam; si qui verò contumaces Aristarchi, quibus passim nostra ætas abundat, qui sicut non faciunt, ita alios facere nollent, affirmare non dubitarent à me ea omnia planè repetita esse, quæ iamdudum ab alijs grandiori, puriorique stilo scripta sunt; dico cum Flauio Albinio hunc esse legendi fructum, vt æmuleris quæ in alijs probes, & quæ maximè in aliorum dictis mireris, in aliquem vsum tuum opportuna deriuatione conuertas, & rectè Aphranius Poeta, cum insimularetur, quod plura sumpsisset à Menandro, fateor inquit, accepi non modo ab illo, sed ab alijs, vt quisque habuit, quod conueniret mihi, & me non posse facere melius credidi; neminemque adhuc inuentũ existimo qui omnia, quæ in publicũ edidit in suo cerebro nata esse gloriari potuerit; vnde in tanta hac nostra tempestate librorum suppellectili, & scriptorum abundantia, ad ingenij, memoriæque exercitationem, nec non ad nostram vtilitatem; cur non liceat probatissimorum virorum scripta imitari? præsertim cum certissimum sit, quod stimulos parit æmula virtus; & præcipuè in arte medica, in qua iuxta dictũ summi Dictatoris in lib. de veteri Medic. semper noua pôt fieri additio; Nec enim omnia ab Antiquis inuenta, & absoluta sunt, vt ob id exercitatione 306. disertissimè pronunciauerit Scaliger, nihil esse infælicius ijs ingenijs quæ mordicus sentiunt maiores nostros nihil ignorasse; quilibet ergo studere debet inuentioni, & sicut in suo Medico docebat Siluaticus, perpetuò, & toto vitæ nostræ tempore debemus habere, simul iuncta studia Philosophiæ, & medicinæ; & nulla sanè maior delectatio, ac nobilior exercitatio studio,

potest

poteſt inueniri, vt rectè ſententia illa memorabili Poeta monebat.

Altro diletto, che'mparar non prouo.

E con quell'altra,

Mà il noſtro ſtudio, è quello,
Che fa per fama gli huomini immortali.

Nam ſi verum fateri velimus, ſtudium, & virtus nō modo æternos, ſed etiā nobiles homines faciunt. vnde rectè quondam Hiſpaniarum Regi ab Vrbano IV. reſponſum fuit, virtutem veram eſſe nobilitatem, quod inſinuaſſe videntur Menander, dicendo, bonus vir mihi nobilis videtur, & nemo felix, niſi ſapiens, ipſe Plato in Alcibiade; & Cardanus lib. 17. de ſubtil. dum dixit ſapiens, Rege beatior eſt, & nobilem non maiorum nobilitas, ſed animi virtus efficit, dixit Theopompus, hinc rectè faciemus omnes ſi doctrina, & ſtudio non alijs ingenijs, dignitatem, famam, & gloriam comparare nobis ſtuduerimus, memores ſemper, aureæ ſententiæ eiuſdem Platonis quod cauſſa ſcientiæ eſt putare ſe nihil ſcire, cauſſa ignorantiæ putare ſe omnia ſcire, atque adeo malè faciunt nonnulli noſtris temporibus, qui vt docet diuinè Cardanus in lib. de malo medendi vſu, famam, & nominis opinionem conſuetudinibus, clientelis, ambitu, veſtium ornatu, dolis, verſutijs, confictis, & molliuſculis moribus adipiſci contendunt, nihil, aut parum, in doctrina, ſeu virtute repoſitum eſſe credentes; cum tamen hæc ipſa ſibi verè ponat Piramidas, & Statuas, ſed quicquid ſit ſcribo, non ijs, quorum mens, vt inquit Democritus, fluctuans, & inconſtans eſt, cum quibus non oportet, dicebat, congredi, & conuerſari; ſed amicis ſperans ab illis patrocinium nè inuidorum maledictis obruar. Et vnicum defenſorem voco, ſolum propugnaculum ſupremum veritatis Tribunal, cuius Diuina prouidentia protectus à Zoilorum calumniantium virulentis morſibus, & liuida proteruia defendar; duo tamen beneuolo Lectori in memoriam reuoco. Primum, quod

etiam

etiam si in hoc nihil à mè sit inuentum, habeantur tamen hi tractatus pro locis communibus, è quibus tanquam è diuite penu vti loquitur eruditiss. Heurnius, illico possit promere studiosus opes, quæ præcipuè in hoc argumento possunt desiderari.

Secundum, quod omnibus in magnis difficilè est placeas, Solonis verissimò verbo, & vt Scaliger Epidorpid. lib. 3. ait.

Qui seuit, ab alto pluuiam satis precatur:
At iter faciens imbribus imprecatur atris.
Non sapè bonum placet; & tu placere credis?

Ideòq. obtrectationibus inuidorum nihil motus, opusculum hoc edo in publicum, vt posteris qui sine affectu iudicabunt iudicium omne relinquam.

Pascitur in viuis liuor, post Fata quiescit.

Et iam abite à mè Ophiogenes, abite Psylli, nati venena tantum exsugere librorum vos contra adeste mites, & candidi, qui parati non impellere lapsantem, sed benigna potius aliqua interpretatione leuare. Nam ego me labi, & errare, non posse solum fateor, sed debere. Nonne homo sum? Vale.

LODOVICI
DE PROSPERIS
I. V. D.
AD AVTHOREM
EPIGRAMMA.

ET mentes hominum furijs æquare Lyæus,
Et vires potuit debilitare ſimul.
Cordis, & arcanum profundere copia Bacchi
Cogit & ebrietas bella parare viris.
Virginis ac potuit gremium ſpoliare pudore,
Et iuuenis renes ſollicitare merum.
Denique fœcundi calices potuère medullis
Mille ſimul morbos figere, mille mala.
Scilicet vt vinum, lędunt non pectora ſentes
Nonue ſagittæ ſic, non aconita nocent.
At tua nos RVBEVS ſitibundos docta ſalubris
Dogmata cum potus, iam docuere viam.
Omnia corporibus, fugère pericula noſtris,
Vaſaquè Pandore tunc abiere procul.

Eiuſ-

Eiusdem

LODOVICI

DE EODEM.

TETRASTICON.

NE mera feruenti perfundát ora RVBORE
RVBRA, nec ignitas excitet vnda faces.
Occupet ac potu RVBICVNDVS corda Lyęus;
Hic potus RVBEVS dogma salubris habet.

DEL MEDESIMO

SONETTO.

Poter, l'arte, e l'ingegno vniti à proua
De l'immenso Oceaan, varcar le sponde,
E le Sirti schiuar, che dentro à l'onde
Spesso co'l proprio rischio altri ritroua.
Ma quai scogli mortali in seno coua,
E quai fieri naufragij anco nasconde
Nappo, che poco vin mesce, e confonde
Mente, benche sagace, vnqua non troua.
ROSSI tu sol, cui di scoprir gli inganni
Di sì crudo tiranno è dato in sorte
De la natura fral ripari i danni.
Che mentre à noi da la tua man son porte
Salutari beuande, à vità gli anni
Nostri richiami, e gli ritogli à morte.

AD

AD
IOAN. BAPTISTAM
DE RVBEIS
PHILOSOPHVM, ET MEDICVM,
Ciuemq. Veliternum.

DE SALVBRI POTV SCRIBENTEM.

DVM medicę cunctis artis secreta reuoluis,
Atque sani potus nobile pandis iter.

Te linguæ nullum poterit violare venenum,
Inter Apollineos, gloria semper eris.

Nam quia tu nodos, tricasque resoluere tentas;
Et Medici cedunt, & Medicina tibi.

Medicus Amicus.

SO-

SONETTO

AL SIGNOR

GIO. BATTISTA

ROSSI,

IN LODE DELL'OPERA.

DEL SIGNOR

CAPITAN SISTO

GREGNA.

CEda alla penna tua l'allegro Dio,
Che se da graspi suoi distilla il Vino,
Stilla la penna tua liquor diuino,
Che l'alma appaga, e sodisfà il desio.
Moui alle note tue corrente Rio,
Dolce il suon, chiaro il piè, lento il camino;
Ond'agl'accenti tuoi fatto vicino
Porga salute, il mal ponga in oblio.
Spiri l'Aria dolcezza, e il tuo gran nome,
O ROSSI *esprima ogn'hor l'Aura gioconda,*
Già che in honor dell'Aria hai le parole.
O bel cerchio saranno alle tue chiome.
Rubini darà il Vino, e Perle l'Onda,
L'Aria darà le Stelle, e i rai del Sole.

SO-

SONETTO.

Al Molto Illuſtre, e Molto Eccell. Sig.

IL SIGNOR

GIO. BATTISTA

ROSSI,

MEDICO, ET FILOSOFO

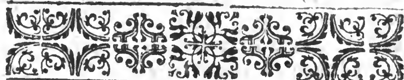
dignißimo.

DI

SALVATORE LAVRO.

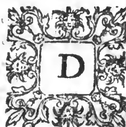
NE più puri metalli, e ne i più chiari
Marmi ſcolpito reſti eterno il nome,
E l'honorate, e virtuoſe chiome
Sornin di Stelle, e non di Lauri auari.
Mentre (ò ROSSI*) del Vino i vaſi, e i rari*
Pregi racconti (alto Scrittor) ſi come
Diuino fuſti, e cento, e mille Rome
Vinci co i detti tuoi ſaggi, e preclari.
Ben è del Vino auuenturoſo il Fato,
Nell'Aurea età da Iano bebbe la luce,
Hor da penna sì celebre è lodato.
E già la fama nel bel carro adduce
I ſuoi gran vanti, e'l nome tuo pregiato
Trà i bei raggi del Sol ſplende, e riluce.

IN-

DE OPTIMAE AQVAE ELECTIONE.

CAP. I.

IFFICILLIMVM esse in Vniuersùm de Aqua quid certi determinare, docuit Dioscorides lib. 5. cap. 11. & hoc quidem ob locorum proprietates aquarum priuatas naturas, aeris dispositionem, & alia; nihilominus, quantum potero, aquam perfectissimam rimari, eligere, ac describere conabor. Et in primis quam sit ad humanæ vitæ conseruationem necessarius delectus aquarum, statuit in probl. Arist. vbi docet, quod magis est cauenda mutatio aquarum, quàm alimentorum, quia nempè plurimum aquæ in pane, obsonijs, ac potu absumimus, quod

etiam in lib. de aere, aquis, & locis insinuasse videtur Hippocr. cum inquit; Quare si quis ad Vrbem ignotã deuenerit, is eius situs curam debet habere, vt cognoscat quomodo ad Ventos, & Solis exortum sit exposita, neque enim easdem habet vires, quæ ad Septentrionem, & quæ ad Austrum sita est, vt neque eius, quæ ad Exorientem Solem, aut Occidentem spectat, & hæc quidem optimè sunt animo conspicienda, & quomodo ad aquas habeant, num palustribus, & mollibus vtantur, an duris, & ex sublimi, & saxosis locis scaturientibus, siue salsis, & coctu difficilibus, ex quibus Hippocr. verbis satis euidenter colligitur ad Medicum spectare, quo genere aquarum populus vtatur obseruare ad sanitatis conseruationẽ, & morbos propellendos; mutationes enim temporum, & aeris minus sentiunt Vrbes, quæ probè Soli, ac Ventis sunt expositæ, & probis aquis vtuntur, ibidẽ docebat Hipp. & paulò inferius eodem loco monebat, deinceps verò de aquis nobis commemorandum est, & quæ morbosæ, & quæ saluberrimæ existant, & quæ mala, tum bona ab aqua prouenire ęquum est; plurimum enim momenti confert ad sanitatem, atque idipsum est, quod
docet

docet Paulus lib. 1. de re medic. de Aquis inscripto, quod sic orditur; oportet, inquit, virtutis, & vitij aquarum esse peritum, aqua enim bona omni ętati confert, vt testatur Galen. 1. de sanit. tuenda, cui consentiunt Rasis, et Auic. & ad sanitatem eam conferre lib. 31. cap. 2. memoriæ prodidit Plinius, vt non immeritò Pindarus primas aquæ partes tribuerit, & ab Antiquis cum Hesiodo, aqua rerũ principiũ dicta sit. Enimuerò aqua efficaciùs, & validiùs, quã aer immutat corpora, & licet aer ab Hip. in lib. de flatibus, auctor dicatur, ac dominus in omnibus, quæ corpori accidunt, quod etiam confirmant Paulus, & Aetius, aquarum tamen potus, inhærescentem magis corpori materiam, & permanentem substantiam præstat, vnde etiam Arist. 1. problem. 13. docet mutationem aquarum grauem esse, aeris verò non grauem. Quapropter operæpretium omninò est, qualitates, & conditiones aquæ salutaris exponere, vt quis ea innoxiè vtatur, & possit vnusquisque pro arbitrio optimam sibi aquam eligere; et in primis suppono tanquam omnibus compertissimum, aquam à Philosophis poni frigidam, & humidam, contra paradoxum Thelesij, qui aquam naturaliter

calidam ponere dicebatur; Suppono etiã quod ab ijsdem Philosophis probatur, aquam vix puram, & impermixtam reperiri, vt et reliqua elementa, quamobrem magna est aquarum diuersitas, & plures differentiæ, quæ iuxta mentem Aetij sunt Quintuplices; alia enim est fontana, alia fluuialis, alia pluuialis, alia putealis, alia stagnanis, et ab Hipp. in lib. de aere, aquis, et locis vocata stataria, addi potest niuosa, & glacialis; Suppono vlteriùs cum Gal. 4. de vsu partiũ c. 5. aquam non nutrire, vocat enim ibi aquam vehiculum alimenti, nam ex ea nulla animalis particula nutriri potest, vt docent 3. de ratione victus acutorum comm. 17. Idem etiam significauit 4. Aphor. 13. cum dixit aqua nec epota, nec extrinsecus occurrens apta est solidas animalis partes humectare, videndus etiam Arist. in lib. de sensu, & sensili, vbi probat contra Pythagoreos, aquam corpus non nutrire, et licet ipsemet Arist. 1. Probl. 13. vocet aquam corporis alimentum, respondere possumus cũ Patau. in commentario, Arist. verba, aqua corporibus est alimentum, esse sic intelligenda, idest veluti alimentum, quia semper cum cibo sumitur, faciens ipsum penetrare; vel dicendum cum do-

ctis-

ctissimo Alemano in lib. Hipp. de aere, Aristoteli non esse multum in Problematis fidendum, quia problematicè proponit quæstiones, & problematicè soluit; vel dicas cum Vallesf. Arist. loqui de aquis medicatis, quales sunt aqua mellis, foeniculi, anisi, &c. Porrò aquam nō alere, sed vehiculum solum esse alimenti, et Hipp. et cæteri præstantissimi Medici dixerunt, vt docet Oribasius lib. 5. Collect. qui verò plura circa hanc quæstionem desiderat, legat Vallesf. lib. 6. Controuer. c. 6. Contrariæ tamen sententiæ vidètur esse Cardanus, Rondeletius, Marcel. Donat. & Quercet. in suo Diætetico polyhistorico, vbi conatur probare aquam omninò nutrire, cuius hæc sunt verba, Quicquid dicant alij aqua simplex frigida naturæ vitalis, et alimentosę est particeps, vt quæ ad naturam sui elementi proximè accedat, quæque benedictionis ferat fructū, quam Deus illi impertitus est, cum iussit, vt aquæ producerent reptile animæ viuentis, &c. quæ quidē benedictio permanet adhuc, & permanebit in finem sæculorum. Huius aquæ vitalis fidem faciunt, quæ construuntur priuata viuaria, ad pisces seruandos, qui licet voraces sint, et ex pręda aliorū piscium victitent, qualis

est

est Lucius, & ingentes truttæ, et id genus alij, tamen diu in vita perstant, citra vllam prędam, sola aqua vitam fouentes, quæ illis foret inutilis, si vitali omni spiritu,& alimentosa facultate destitueretur. Sed contrà, est cōmunis ferè omniū Medicorū opinio, quàm rectè loco citato confirmat eruditiss. Valles. necnon etiam Zacutus vir varię lectionis, et eruditionis lib. 2. de Med. Princip. hist. pag. 511. vbi de hac re ingeniosissimè pertractat. His ergo suppositis veniamus ad aquæ delectum, et quæ sit præstantior ad hominis vitam cōseruandam videamus; in qua re aduertendum, aquæ bonitatem, quæ vniuersis hominibus, tàm sanis, quàm ægris commodissima est, et ad vitam maximè necessaria iudicandam ex gustu, visu, olfactu, iuxtà Galeni sententiam lib. de prisana c. 1. et 4. Simplicium c. 3. ex gustu quidem, quia nec aciditatem, nec salsitudinem, nec acrimoniam, nec aliam vllam qualitatem debet referre; ex visu, quia debet esse sincera, pellucida tenuium partium; ex olfactu, quia nullam odorabilem qualitatē debet referre, quæ nares feriat; vt autem quænam sit præstantior inueniamus omnes aquarum species percurrere debemus.

Et

Et in primis quod attinet ad pluuiales, quærit Alexander Aphrodiſeus, cur aqua pluuia lenior ſit cum ex mari hauriatur, quod graue eſt? Reſpondet Alemanus in comm. ad lib. Hipp. de aere, aquis, & locis, ſpiritu agitatam effici leuem, ac tenuem, & verum quidem eſt, pluuiaes aquas eſſe leuiſſimas, dulciſſimas, ac tenuiſſimas, et ſplendidiſsimas, vt liquidò conſtat ex Hipp. & Orib. lib. 5. Collect. ad Iulianum c. 1, & ex generatione ipſius aquæ, Sol enim, inquit Hipp. in lib. de aere, quod in primis eſt in aqua tenuiſsimum, et leuiſsimum, ſurſum educit, et rapit; Cæterum docent Hipp. Oribaſ. et Paulus, huiuſmodi aquas citiſsimè putreſcere (licet Rotarius dicat putreſcere ſolam aquam pluuiam, quæ procelloſa eſt) vnde Valturius in lib. de re militari damnat eos, qui probant aquam imbrium, ex eo quod ſit leuiſſima; hac enim ratione dicebat, grandines, et niues in aquam ſolutæ præferri deberent, quæ tamen ab Hipp. repudiantur, nam vt inquit Gell. lib. 19. c. 5. cum aqua frigore congelatur, manet quod graue eſt, & ſolidum, euaporat, quod eſt leuiſsimum; aquæ ergo pluuiæ cum facillimè putreſcant, prauum habent odorem, quod ex pluribus per-

mixtæ,

mixtæ, & collectæ sint; vnde ex Hipp. opus habent vt decoquantur, et excolentur, sin minus raucitatem eam bibentibus facere affirmauit, & vocis grauitatem, quod his verbis docuit Oribasius; Quædam aquæ de pluuia, loquitur, faciunt vitia in gutture, tusses mouent, raucitatẽ, grauedinem, cui assentitur. Paulus Plin. lib. 31. c. 3. loquendo de aqua pluuia, ipse quoque docet facillimè ipsã putrescere, et minimè durare in nauigatione scribit; in bilem facilè verti, tradidit Aetius, sed loquitur ex sententia Ruffi, nam si aquæ natura consideretur, facilè quilibet intelliget impossibile esse, aquam, qua aqua est in bilem verti, et tantum abest, vt bilis generationi præbeat occasionem, vt potius sit illi temperamento aduersissima, cum sit frigidissima, et humidissima, bilis verò omnium, qui sunt in nostro corpore humorum, calidissima, atque siccissima; videndus eruditissimus Septalius in Comm: 3. tex. 2. lib. Hippocr. de aere, aquis, & locis, qui acerrimè tuetur, nec aquã simplicem, nec potabilem hãc nostram, et permixtam verti posse in bilem; cum verò Hipp. et Galen. multis in locis aquam dixerunt amarescere, bilescere; doctissimè respondet, duplici ratione dici

posse

posse aquam biliosam, & eandem amarescere, vel quia biliosis excremẽtis admiscetur, qua ratione amarescit, & auget excremẽtorum quantitatem; vnde aucta quantitate, tum ob aquæ liquiditatem, tum ob acrimoniã, et subtilitatem poterunt faciliùs permeare, et effectus bilis producere. Altera ratione dicebat, aqua biliosa dici potest, & bilem augere, vbi fuerit medicamentosa, et alicui rei permixta, quæ facilè bilescat, quales sunt aquæ sulphureę, aluminosę, aut similes. Inter pluuiales autem Hipp. laudat eam 6. epidem. sect. 4. tex. 17. quæ ab æthere cum tonitru excreta est, eam enim temporariam vocat, procellosam malam, quod etiam confirmare videntur Gal. Auic. Paulus Oribasius. Theophrastus scribit imbrem nocturnum præstare diurno. Aquam pluuiam fore saluberrimam si fictilibus tubis in contectam cisternam ducatur testatum reliquit Columella. Censent Ruffus Ephes. Iulius Alexandrinus, et Baccius in primo de Thermis c. 8. Pluuias aquas, nobilitate, ac præstãtia fontanis quibuscumque esse pręferendas; quod verum esse videtur, si sola leuitas, et tenuitas spectetur; sed cum ex terra per calorem varij attollantur vapores, pluuijsque materiam

præbeant, non planè puræ hæ aquæ videntur; qua decauſſa ſunt etiam putredini obnoxiæ, atque idcircò valetudini commodiores ſunt fontanæ puræ, vt dicetur; Hoc autem de aqua pluuia notandum eſt, eam eſſe ſtipticę facultatis, vt docuit Septalius, vnde ab Auic. Paulo, et Aetio in fluxu ventris probatur, & medicamentis ocularibus ſyncera pluuialis ſecundum Hipp. perhibetur vtilis, nacta ſcilicet modicam ſiccitatem citrà calorem. Quod attinet ad fluuiales, Hæ aquæ omnes malæ ſunt, Nili aqua excepta, hæc enim omnibus virtutibus exornata eſt. Fluuiorum autẽ aqua maxima ex parte fontana eſt, ex fontibus .n. pluribus cõfluentibus flumina ſolẽt oriri; quoniam verò non omnes fontes fluentes in eundem fluuium eiuſdem planè ſunt naturę, mixtam habent naturam aquę fluuiatiles. Hip. in lib. de Aere docet, quod calculo maximè tentantur, renum morbis, vrinæ ſtillicidio, & coxendicum affectionibus corripiũtur, qui bibunt aquas de magnis fluminibus, & illæ potiſſimum debent intelligi, quæ è magnis fluminibus aſſumuntur, in quæ alia deferuntur, nec immeritò, quia longiſſimo tractu per varia terræ genera decurrunt, modò ſabulum, modò limum, modò ſa-

salem, cęnumque, arenam, argillam, et similia deportant, ex quibus morbi ab Hipp. enumerati, et alia passionum genera solent exoriri; quibus ergo desũt saluberrimi fontes, et fluuiali aqua vti cogantur, magna cautione, et prudentia vti debent, ne pro salubri vitiosam hauriant; item è medio gurgite, plerumque fluminis alueo sumenda est, non ex littore, ratio est, quia, quæ pleno flumine fertur, ob motum Solis, & splendorem, tenuior, dulcior, defęcatior, atque salubrior existit, quæ verò ex littore petitur cęnosa, grauis, sordida, lutulenta, ac proinde vitiosa est; obseruandum est vbi aqua fluuiali vtendum, vt priùs quieta stet in hydrijs, vt quicquid impurum secum vehit, id ad fundũ deponatur; sicut videtur esse mos apud Romanos in aqua Tyberina; & sicut Reges Persarum suas Eulei, et Coaspis aquas secum afferre curabant, ita & Romani Pontifices, Paulus III. & Clemens VII. alijque, vt relatum est, aquas Tyberinas quocumquę irent, vnde à doctissimo petronio probabãtur, et à Baccio vocantur incomparabiles, oppositum tamen videtur sensisse Card. in lib. de Prouidentia ex anni constitutione pag. 14. neque enim dicebat, tot Impe-

peratores latere id potuisset, quod defęcata esset bona, etsi decem annis maneat aqua Tyberina, non poterit spoliari metallica facultate; & sanè Tyberim recipere, tiburtinas medicatas aquas multas, tum sulphureas, tum etiam aluminosas certissimũ est, ideoq. calculis generandis existimantur aquæ Tyberis opportunæ. Notabile tñ est quod inquit Matthiol.lib.5.c.11.& cõfirmauit Monauius epist.196. apud ScholziũTyberis aquam depuratã per centum annos absque eo, quod putrescat, posse in vasis conseruari.

Puteales aquæ fluuialibus longè deteriores habentur, et à Plin.lib.31.c.3. improbantur, frigidæ sunt, ęgrè digeruntur, vt docet Aetius, præsertim si earũ ductus, aut minerales sint, aut limo, cęnoue obducti fuerint, huiusmodi esse solẽt putredinosæ, nec mirùm id vitij putealibus inesse aquis, vt plurimum, quia hæ non sua virtute prodeunt, sed aliena, & manu facta, scilicet effossa terra per terrenos anfractus. Commemorabile est quod dixit Vlpian. quod aqua cisternæ habet caussam, artem, aqua fontana naturam, & quantùm natura superat artem, tantùm aqua fontana cisterninam superexcellit. Vbi ergo pluuiales, et fontanæ aquæ defuerint, pu-

tea-

ealibus vtendum, sed quarum putei os Orien-
em si fieri possit spectet, sitq. aperto, et patenti
çlo expositum, non angustis locis conclusum,
ec puteus sordidi sit fundi, vtilissimū est quod
n cisterna efficitur inijciendo pisciculos viuos,
d motum excitandum, sic enim euadit aqua
urior, et diutiùs salubris potest asseruari, nec
ontrahit putredinem.

Stagnantes aquæ omnes, et palustres, longè
essimæ sunt, vt constat ex Hipp. in lib. de Aere,
& Gal. 1. de tuend. sanit. cap. 15. Plin. lib. 31.
ap. 3. cum enim stent, aut pigro saltem motu
noueantur, & sint limosæ, et vt loquitur Septa-
ius collectitię, facilè putrescunt, sunt crassæ,
luræ, sæpè malignæ, ac pestilentes, vnde biben-
ibus magna incommoda obueniunt, ventricu-
us offenditur, humores corrumpuntur, non
rarò putridæ, malignæ, ac pestilentes febres ex-
citantur, viscera obstruuntur, & varia fiunt ma-
lorum genera, quæ loco citato recenset Hipp.
Aquæ palustres, noxiæ sunt in potu, vt docuit
Columella lib. 1. de re Rustica cap. 5. & solùm
censentur à Theophrasto vtiles ad irrigationes
hortorum; & hinc legimus Dioclem Medicum
in Exercitu Darij eas decoquere solitum esse,

inie-

iniecta argilla, & ouorum albuminibus, & mox transfundere; Solinum eas percolare consueuisse cum argilla. Nec veræ palustres sunt maximæ illæ Nili collectiones, in Ægypto, quas ex Ruffo probat Oribasius ad potum, quia non putrescunt æstate, & hyeme, et quodam motu agitantur. Vnde Homerus Od. 4. aquam à Ioue venientem Nilum appellat. Et Gen. 2. ponitur Nilus inter 4. flumina Paradisi terrestris. Damnatur ab Hip. in lib. de Aere aquę ex niue, & glacie, & vocantur ab ipso pessimæ, sunt enim crassæ, nam vt dicebat congelatione quod leuissimũ est euanescit, & expirat, præterea insignis earum frigiditas, lędit, & afficit ventriculum, etsi verò iuuenes robustiores eius noxam, non mox percipiant ingrauescente ætate, eam sentiunt, & articulorum, neruorum, viscerumq. morbos tales contrahunt, quos non facilè vincunt. Ille ergo, qui fuerit sanitatis obseruantissimus, fęliciùs vtetur aqua fontana; nec Rasis audiendus dicens aquam magnorum fluminum meliorem esse fontana, nã satis redarguitur ab Auer. Aqua enim fontana, vt docet Gal. 1. de tuend. sanit. cap. 15. Paulo lib. 7. c. 3. Auerroe 5. colliget 37. alijs omnibus est præferenda, vt quæ nimirum

gustu

aſtu iucunda, & omnis qualitatis expers cele-
ter præcordia permeat; licet non omnis fon-
na his dotibus prædita ſit, vt loc. cit. docet Gal.
ię enim vergit ad Occidentem, violenta eſt re-
geratione, ac duritie, vt docet Oribaſius, & ſic
ſula Sardinia habetur omnium inſaluberri-
a, quia habet aquas à Meridie ſtagnantes, vt
ocuit Alemanus; ſola ergo illa commendatur,
iæ ad Orientem Solem curſum habet, hæc
iim citò calefit, & citò refrigeratur, quam
onditionem debet habere optima aqua, iuxtà
entem Hipp. & Gal. 5. Aphoriſ. 26. prætereà
ebet fluere è locis ſublimibus, & profundiſſi-
iis fontibus emanare, hæc enim aqua docet
ipp. dulcis eſt, ad potandum ſuauis, & grata;
yeme calida fit, æſtate frigida; quæ verò aquæ
fontanæ ab vſu habent ſaporem loci naturam
er quam fluunt, arguunt, vireſque mineraliũ,
uminis, ſulphuris, vitrioli ſecum vehunt, &
opterea, nõ pro potu ſimpliciter, ſed pro po-
medicato habendæ ſunt. Vnus in toto Orbe
aditur fons aquæ iucundè olentis in Meſopo-
mia, vt teſtatur Plin. lib. 31. cap. 3. aqua ergo
lubris aeri quam ſimillima eſſe debet, vt docet
lem, ibidem, & optima cenſetur à Gal. 1. de
ſim-

ſimplic.medic.facul. cap. 5. & omnibus quæ viſu, guſtu, olfactu, ſincera, pura eſſe deprehenditur, vt dictum eſt. Vnde nō debet probari aqua in Cardiæ campo, quam, vt refert Pauſanias, bibentes ſentiunt lacte dulciorem; in qua re dijudicanda maximè valent abſtemij, qui aquarum differentias, vel ſapore ſolùm non minùs exactè dijudicare poſſunt, quàm alius quiſpiam vini differentias. Vnum principale indicium ab Hipp. optimæ aquæ cenſetur, vt citò calefiat, citò refrigeretur; ſolebant veteres aquæ bonitatem pondere metiri, neque hæc nota, vt docet Hollerius 5. Aphoriſ. 26. eſt reprobanda, nam ſi quæ pondere æſtimetur, quæ leuior erit, ea erit melior, Hipp. tamen non intelligit eam optimam eſſe, quæ pondere ſit leuis, ſed eam, quæ celerrimè alteratur, & tranſmutatur à calore, & diſtribuitur per anadoſim in corpus, & excernitur, ſed notandum ex eodem Hollerio loco cit. quod licet aquæ fontanæ obuerſæ ſint Orientibus, videndum tamen eſt, an non contraxerint quādam malignitatem per canales, aut vias per quas tranſeunt ſiquidem aliquādo canales contrahunt limum, & tum aqua alioqui orienti obuerſa mala eſt, aliquando canales ſunt plumbei,

&

& tum aqua parit dissenterias, vt in Epid. scribit Gal. & hinc meritò damnatur ab Auicenna, & Vitruuio similis aqua, licet vsui sit Gallis, & Belgis, & Pannonijs, et toti ferè Germaniæ, vt testatur Baccius. Nec videtur reticendum quod docet Oribasius, et videtur ab Hipp. desumptum, colles, et montes, ad bonas aquas eruendas potiores esse, humiliori, & plano loco, nam et puriores, tenuiores, odoratiores, dulcedineque suauiores aquas emittunt; quod etiam testatur Columella lib. 1. cap. 5. dicendo, Perfecta aqua, est fluens è montibus, et per saxa ruens, testatur et Auicen. cuius Interpretes bonæ, ac salubris aquæ notas his versibus complexi sunt.

Fons, casus, fundus, cursus ab origine distans
Subtilis, non tecta, leuis, pascibilis aptè
Multa, & clara, parum vini, toleransque saporem.
Sicque, & odore carens, linquens hypocondria raptim
Non rebus confecta malis residentia paruo
Tempore descendit, coctim dissoluitur ipsa
Octo, decemque modis primum cognoscitur vnda.

Nec videtur indicium perfectissimæ aquæ; cuius mentionem fecit Palladius contemnendum; inquit enim ex Incolarum salubritate noscamus oportet optimam aquam, sed notan-

 dum

dum ex Hipp. in lib. de Aere, quod quisquis est sanus, is nullum discrimen facere debet, sed semper eam bibat, quæ præsens, et ad manus est.

Non tamen intelligitur, vt in Comment. docet Septalius, debere sanum omnes bibere, puta palustres, putridas; si enim sanus est, hoc modo sanitatem ammittet; sed omnes re vera potabiles, quales sunt fontanę, pluuiales, puteales alięquè similes.

Concludamus tandem cum Hipp. et Ruffo apud Oribasium lib. 5. Collect. optimã aquam esse fontanam, quæ fluit è locis sublimibus, et collibus, et cuius fluxio erumpit ad Solis exortum, quæ est clara, limpida, tenuis nulli alteri substantiæ admixta, nullo prauo sapore referta, omni odore carens, quæ æstate est frigida, hyeme calida, quæ citò permeat hypocondria, quæ citò calefit, citò refrigeratur. Qui alia desiderant circa naturam, & facultates aquarum, perlegant Hipp. in lib. de aere, aquis, et locis, Vitruuium lib. 8. Architecturæ, Andream Thurinum Pisciensem in lib. de aquarum bonitate, virum sanè clarissimũ, & Pauli III. Pont. Max. Medicũ, Marcellum Virgil. lib. 5. in Dioscorid. Ludouic. Nonnium lib. 4. cap. 4. de re cibaria.

Et

Et si quis vlterius scire vellet aquarum Thermalium naturam, facultates, et vsum, attentè legat eruditissimi Baccij de Thermis lib. 7. in quibus exactissima, et accuratissima methodo, ea omnia quæ possunt in hoc argumento desiderari pertractantur, vt omnibus planè sit adépta occasio, aliquid quod verè solidum sit, et quod non offendat doctissimorum aures, addendi. Etsi Nostrates fortasse notitiam omnibus numeris absolutam: de Natura, & viribus Aquæ Anticoli in Campania apud nos, nec non etiam Romanos celebratissimæ habere percuperent, audiant eundem Baccium lib. 6. de Thermis pag. 335. versic. 48. sic doctissimè loquentem.

In primis autem de Aquis ad Anticolum Castellum scribemus, non tam quidem ob saporis proprietatē, quem nullum habent, quā quod in hoc ordine, quem præscripsimus, illustres obtinent prærogatiuas. Claræ aquæ, suaues, nullo sapore, ęstate frigidæ, hyeme tepidæ, pondere cum Tyberinis, limpidis, comparabiles, & nullius sedimenti; hoc excepto, quod ex decoctione, tenuissimo, ac tenacissimo veluti pigmento latera vasis dealbat: ex calcanthi, ac nitri

ſimul, vt exiſtimo, paucissima, ac puriſſima parte, quam è ſubiectis id genus vaporibus prima origine conceperint, quas mineras ſubtiliſſimę ſubſtantiæ eſſe diximus, aperire mediocri calore, incidere abſumere lapidem, eijcere arenulas. In quibus affectibus meritò has aquas ſuperare omnem cauſam naturalem dixerim, quando in tanta ſynceritate ſubſtantiæ, omnis ferè mixtionis expertes; ſubtilis adeò tamen qualitatis, ac tantę acuitatis ſint, vt vel margines ipſos fontis vnde exiliunt mirificè exedant. Nec minoris ſunt in corpore efficaciæ: ſumptæ enim in potibus medicatis ieiuno ſtomacho, plenis, iteratiſq. poculis, vt moris eſt; ſupra, & infra deijciunt ventrem, vrinas, & aſſecla vrinis exerementa omnia educunt, ſudores eliciunt. Et cum vſus earũ domeſticus ſit, & in potibus, ac cibis, coquendiſque cibarijs, quæ percoquũt citiſſimè; hoc rarum in his aquis eſt, neminem vnquam ex indigenis, arenularum, aut vrinariorum meatuum morbis laboraſſe, neminem inutili aruina pingueſcere accepimus, quod momentum in eis ſiccæ qualitatis, quam diximus, vel æris, vel chalcanthi, vel nitri ſignificat. Romæ celebris earum laus eſt, ac vſus quibuſdam

toto

toto anno continuus, ad appetentiam excitandã, ad arenulas, ad obesos. Nam ad plures menses seruantur incorruptæ. Debent verò colligi sub Sirio, mense Iulio, quando minus imbribus cõtaminatæ emanant; tumque et vsu balnei vtiliter bibuntur; et pag. 338. assimilabat has aquas quibusdam aquis in agro Biacensi in Hispania celeberrimis; nec reticendũ videtur quod prius dixerat lib. 2. pag. 59. Aqua Anticoli hìc in Cãpania, haud ferè differt ab aqua simplici: verùm ab insigni hac operatione, qua & fontem, & canales, qua transit, aliquo temporis curriculo absumit omnes eam communiter calchanthi naturam continere asseuerant: quapropter et calculosis est medicina mirabilis. De hac eadem aqua diffusè, & disertissimè quoque excellentissimus, & erudítiss. Franciscus Colutius conciuis noster olim in Rom. Gymnasio Medicinæ professor lib. 2. de querelis nephriticis c. 3. pag. 133. pertractauit, vnde tum ex eo, tum ex allata doctrina Baccij cumulatissimè, ac breuissimè ea omnia, quæ possunt pertinere ad harum aquarum naturam, facultates, & vsum, quilibet intelligere, & comprehendere potest, vt non sit opus aliud adijcere, esset enim addere obscuritatem cla-

claris, & vt dicitur, ferre noctuas Athenas.

An Aqua cocta sit deterior cruda.
CAP. II.

IMprobant nonnulli aquarum coctionem, cum Gal. 6. Epid. sect. 4. par. 10. vbi docet, quod optima fontana spectans Orientem, minimè est elixanda, quia, vt docuit Septalius, satis cocta videtur in terræ penetralibus, & per longum tractum, & arctas scaturigines percolatur optimè. Et ipsemet Hipp. 3. acutorum 39. de aqua loquens, nullam facit mentionem aquæ coctæ, vel crudæ, quasi quod vtraque eandem habeat naturam, & idem Hipp. eod. lib. tex. 32. mulsam crudam coctæ præponit. Dicunt præterea cum Aristotele 4. Meteoror. Omnia quæ coquuntur, per coctionem fieri crassiora, per coctionem ergo aqua crassior euadet. Dicunt vltimò, si aqua coquatur, tenuiores partes per decoctionem exhalant, crassiores verò relinquuntur, præterquam quod aqua ignei quidpiam acquiret.

Ferdinandus Rodericus cap. 3. de aquæ potu distinctione conatur hanc litem dirimere, &

po-

ponit hanc conclusionem, aquę tenuissimæ, purissimæ coctione deteriores, & crassiores euadunt, quæ verò contrariæ sunt longè præstantiores, & salubriores per coctionem redduntur; Prior pars conclusionis colligitur ex Gal.loc.cit. vbi optimas aquas coqui non debere monet, ná per insensibilem halitũ, quod tenuè est, ab aqua dum coquitur transpirat, superest verò, quod crassum est, præterquam quod aquæ coctæ sunt gustui ingratiores, & eas aquas vult esse coquẽdas, quibus aliquod inest vitium, vt est limosa, palustris, lutulenta, & cruda. Nihilominus his non obstãtibus liberè dicimus cum Plin.lib. 31. cap. 3. omnem aquam decoctam esse vtiliorem, nec possumus imaginari aliquam esse aquam talis perfectionis, quæ non sit alicuius vitij particeps, & hoc nomine coqui non debeat; in omni enim aqua reperitur tartarum, vt docet Paracelsus, & rectè docebat Auic. 2. 1. doctrin. 2. cap. 16. sic asserens, & torpidi quidam Medicorum existimãt, quod aquæ coctæ resoluatur subtile, & ipsius remaneat spissum. omninò autem, vt docet Vallesf. 1. Metho. cap. 11. elixatio aquã si quid vitij ha bet, emendat, præter si sit salsa, aut amara, nam tenuiorem facit (cum aqua co-

ctilis

ctilis propriè non ſit, vt poſſit craſſeſcere) & minus flatuoſam, reſoluens inſenſibiliter partes, in flatus craſſos abire paratas; nec valet dicere, hoc ſolum intelligi de aquis vitioſis, non de optimis, ſolum enim illa ratio non probatur, quod ſi etiam optima coquatur, quod tenue eſt tranſpirat; quod ſupereſt, craſſum eſt, nam nõ eſt opus metuere, vt aqua cócoctione craſſeſcat, potius enim tota exhalat, quam vt craſsior fiat, & quod exhalat, vt optimè docet Sennertus lib. 4. Inſtit. par. 1. cap. 4. non eſt tenuior aquæ ſubſtantia, ſed tota aqua, & vt dicebat Septalius, vniuerſa aquæ ſubſtantia, & quicquid craſſi admixtum fuerit illud per decoctionem, per ſubſidentiam à pura aquę ſubſtantia ſeparatur, immò, vt docet Alemanus in lib. Hipp. de Aere, ſi vas aqua plenum Soli exponatur, ſenſim vniuerſa euacuabitur; ſed omnium diſſertiſſimè Scaliger exercit. 22. ad Cardanum reſpondet, cuius verba notare liceat. Etiam aquam coctm, qui damnarent nuper exorti ſunt Medici eadem calumnia quod tenuè abeat, craſſum relinquatur, ſenſibus obnoxij, cum apud Ariſtophanis, & Herodiani ſubſellia nullã inueniſſent rationẽ, nullam in Lyceo quæſiuere; at qui non diù coqui-

quimus, ſed quoad terrea cruda æquari poſsint, quare etiam vbi ad priſtinum frigus redacta eſt etiam nõnihil interdum ſubſidere videmus quin acutiùs conſideranti, atque periculum facienti manifeſtum erit opus ipſius coctionis, continuato namque igne, diminuetur eò vſque, quod tota abeat, coctione igitur aereſcit; quod etiam videtur indicare Valleſ.in Comm. ad lib. Hipp. de ratione victus in acutis dicendo, & repoſitione expurgatur aqua, & inſuper elixatione extenuatur; hinc omnino concludendum videtur aquam coctam longè præſtantiorem eſſe cruda, quia magis fugit aquæ noxas, nam tenuior eſt; rarior, minus frigida, magis coctilis; & coctione docuit Ludouicus Septalius in ſuis Animad. cruditas aquæ reprimitur, & faciliùs meat ab hypocondrijs; Nec argumenta in oppoſitum quicquam valent; ad Galeni auctoritatem 6. epid. reſpondetur, quod difficillimum eſt reperire optimam aquam, quæ non ſit admixta alteri ſubſtantię, ideò ſecurior erit, ſi ſemper addatur leuis coctura; & quod pertinet ad Hipp. dico, eò loci ipſum loqui de aqua ſimplici, quæ cruda exhibetur in acutis, ſed ſi compararetur cum cocta, multò inferior eſt; ad alteram

auctoritatem, dicitur, quod magis mulsam crudam laudat non simpliciter, sed quoad saporẽ; vel in aliqua conditione, quatenus magis aluũ mouet cruda, quam cocta; Aristot. 4. Meteor. respondetur, quod ipsemet expressè ait ibidem omnia crassescere, præter aquam; & hæc non ita propriè nominatur coctio, sed potius quædã elixatio metaphorica dici potest, vt docet Aristoteles, quia vera concoctio est mixtorum, vt reducantur ad mediocritatem, aqua verò potius tota euaporabit, quam corpus contrahat, & denseтur per coctionem.

Ad rationem verò, quã dicitur, quod aqua cruda est tenuior cocta, quia euaporat pars subtilior, præter dicta superiùs, respondeo vlteriùs hoc esse falsum ex doctrina Hipp. loco cit. vbi scribit, quod mulsa cocta est tenuior cruda, nam aqua dum coquitur deponit partes crassiores, & multas fęces, quibus priuata longè tenuior est, quam prius, quod patet ex sententia Galen. 6. epid. sect. 4. tex. 10. vbi ponit pulcherrimum præceptum de corrigenda, & distinguenda bona aqua, à praua, quod semper in memoria Medicum habere velim pro cognoscenda aquæ natura cuiuscumque regionis potest autem esse;

aqua

aqua mala, vel aperta, vel occulta malitia, nam mala partē cęnosam deponit per ignem, sed prius feruere debet, deinde refrigerari, quia dum calida est, non separantur partes crassæ, nam motus caloris confundit partes, sed postquam fuerit refrigerata, quod in ea mixtum vehementer erat, tunc visu deprehenditur, vnde videmus tales aquas relinquere in vasis in quibus feruent, terream, seu lapidosam substantiam, Paracelsus ille Chimicus celebris, tartarum vocat, quod dicit esse caussam congelationis, & vt lapidescant aquæ, quod non solum fit in aquis, calidis, sed in frigidis, vnde calculos in renibus, & vesica, non à calore, sed à tartaro concrescere & congelari contendit. & hoc experimentum aquę dignoscendæ fecit Patauij excellentissimus Rodericus à Fonseca, qui volens periculum facere naturæ aquæ ipsius Brentæ, & puteorum, post concoctionem in aqua Brentæ refrigerata inuenit sabulum, seu arenam quam deposuerat in fundo, in aqua puteali cęnum, & lutum, vnde post quam aqua est decocta, & refrigerata, percolanda est, & in aliud vas transfundenda, derelicta aquæ parte crassiori, quæ in fundo residet.

Hinc ex prædictis patere potest, non esse audiendum doctissimum Augenium, dicentem, quod interdũ cruda penetret magis, ex eo quod omne crudum tenue est, cõcoctum autem crassius, crassum verò minus penetret, quàm tenue, sicut quando inquit, si verò coquitur aqua tenuis, vel pluuialis, & fontana, quędam aereis partibus dissolutis fit crassior.

Non videtur tamen reticendum quod inquit Septalius lib. 2. Animad. 48. in potu quotidiano in febribus, pro potu tamen, non pro medicamento obseruandum esse; si in ægrum, ait, inciderimus, qui in sanitate assuetus sit, aquæ potui, etiam citra noxam posse, nos vtique crudã optimam, aut fontanam, aut pluuialem, cisterninam, concedere, aut certè decoctam simplicem, sin minus fuerit assuetus æger potui aquæ ne in incommoda incidat, de quibus Hipp. 4. de victu acutorum, aliquid addere licebit, vt facilius possit permeare, atque etiam morbo, & morbificæ caussæ aduersemur, vt si mel, saccarum, cinnamomum, anisum, semen coriandrorum incoxerimus.

Concludam cum Auic. 2. 1. cap. 6. aqua decocta dixerunt Sapientes minoris est inflamma-

tio-

tionis, & facilioris deſcenſus, à ventriculo, & vt alibi dicebat, ſublimatio, aut deſtillatio aquas malas reddit bonas, & ſi iſtud non fuerit commodum, decoctio emendabit illas.

De optimi Vini delectu, & vſu.

CAP. III.

FAlſam nonnulli tuentur opinionem, quam nec auctoritate, nec ratione fulcire poſſunt, frigidam aquam vſui hominis in alimentum, & vitæ conſeruationem vino eſſe aptiorem, & vtiliorem; cum enim veriſsimum ſit quod aſſerunt Philoſophi in frigore mortem, in calore vitam repoſitam eſſe, & cum dicente Platone in Timæo, quod animam ſimul cum corpore calefacit vinum dicitur, & cum vinum ſit calidæ eſſentię, & ſpiritibus vitalibus abundet, & à Deo Opt. Max. ſit datum nobis ad cordis recreationem, ſicut panis in hominis alimentum, id Regio Propheta diſſerente, quis ibit inficias apprimè noſtræ naturæ eſſe amicum, & conſentaneum? Et cum facillimè tranſeat in ſanguinem inter præcipua alimenta, ſecũdum panem commendandum eſt. Primumq. noſtrorum ſpiri-

tuum

tuum instaurariuum; quod cum Gal. videtur docere Oribasius his verbis. Vinum igitur recreat, & calorem suscitat nostrum, atque adeò meliores coctiones fiunt,& sãguis probus gignitur,alimentumque in omnem corporis partem à vino, quia habet vim penetrandi, deducitur, & lib. 8. cap. 27. addebat Celius, vinum esse omnibus venenis contrarium; tutissimum omnium venenorum alexipharmacum Dioscorides lib. 5. cap. 6. summa senectutis medicina, dicitur ab Aetio, mœroris medicamentum, ab Oribasio lib. 3. Collect. cap. 7. auxiliare pharmacum aduersus senectutis austeritatem à Platone.

Sed perbellè Quercetan. in tract. de Medic. dogmaticorum præparatione, & de signaturis rerum, ostendit quanta, & qualis sit vini cum sanguine nostro analogia, & consensus. In tractatu de signaturis rerum internis pag. 122. sic ait; Ex vino arte, vel leuissimi caloris interuentu per vasa circulatoria, vt vocant, extrahitur ignis naturæ, quem comitatur humidum radicale, nempè aqua vitę, ignea prorsus,& ętherea, & verè essentia quinta, tota spiritualis, & naturę ferè incorruptibilis; simili prorsus ratione benefi-

neficio ignis naturæ, & per circulationem, quæ à calore, cordis, atque hepatis fit, elicitur, & generatur in nobis ignis ille viuificus, ſtipatus, & fotus proprio ſuo humore vnctuoſo, & radicali, qui eſt aqua vitæ, & verum, & viuificũ, illud nectar, quinta eſſentia, & ſpiritus æthæreus, ferè incorruptibilis fautor, & conſeruator noſtræ vitæ. Cum ergo tanta, & talis ſit vini præſtantia; de vini natura, differentijs, facultatibus, & vſu paulisper diſſeremus.

Et quia ex doctrina Platonis, ab eo qui ordine caret pręſtat non diſcere primò quid ſit vinũ, ſecundò quæ eius primæ facultates, tertiò de vini delectu, necnon etiam vſu determinabimus. Selectiora tantum percurrendo cum celeberimi, & clariſsimi viri, in hoc argumento inſudauerint.

Quoad primum breuiter me expediam, cum Ruellio lib. 1. naturalis hiſt. cap. 143. necnon Valleriola lib. 2. locor. commun. cap. 7. dicendo, vinum eſſe ſuccum, carnis eius fructus, qui in vitæ eſt, arte ab hominibus expreſſum.

Quoad ſecundum maior ſanè videtur eſſe difficultas; nam de vini temperie, an ſit calidum, & ſiccum, an calidum, & humidum variæ ſe-

tor-

Occasionem secundò dedit Galen. qui variè de hac re loquutus videtur, nam 5. aphor. comment. 1. vino potentiam siccandi tribuere videtur, quod etiam docet 8. simplic. cap. 13. & vinum esse siccũ constare videtur ex Hipp. in lib. de vlceribus, vbi vult, vlcera solum vino esse madefacienda, eadem sententia habetur 2. aphorism. 21. vnde Haliabas 5. theoricę dicit vinum esse sicci temperamenti, & inter siccas medicinas ponebat ipsum Serapio. Ex altera parte idẽ Gal. lib. 1. de sanit. tuen. cap. 15. & quidem cum Platone lib. 2. de legibus, vinum pueris aufert; non quia cogat etiam pueros ad mores iniquos, & corrumpat mentem, vt docuit Conciliator diff. 70. sed quod immodicè calefaciat, & humectet, vnde videtur affirmare vinum humidũ esse, & colligitur quoque ex eodem Gal. 5. de tuend. sanit. cap. 7. vbi senibus consuluit vinũ, eò quod habitus eorum sit frigidus, & siccus, idem videtur docere lib. 3. de causs. pulsuum cap. 16. & 2. aphoris. 11. quod confirmat Auic. fen. 1. 3. de melancholia, & idem sentit Arist. 3. problem. 16. & sequuntur Paulus, & Aetius, Fernelius, Actuarius, Vallés. lib. 9. controuer. cap. 6. vbi ponit vinum, calidum, & humidum,

vt alimentum, & vt medicamentum, hinc existimabat Gentilis in sua quæst. vinum semper reddere corpus humidius; & primò Practicæ 22. dixit Haliabas, vinum calefacere, & humectare, & à tota specie melancholiæ contrarium esse, & sextò Collectaneorum 13. recensetur vinum, inter ea, quę corpus humectant; & Conciliator differentia 70. tenet manifestè vinum humidum esse; ex harum opinionum multiplicitate, & rationum varietate, alij aliam arripuerunt sententiam, atque adeò fortasse Isaac merito vinũ assimilauit Theriacæ magnæ, eò quod contrariarum naturarum esse videatur; sed vero magis consentanea videtur opinio Cardani lib. 1. contrad. tract. 2. contrad. 7. vbi cum Hipp. 5. aphor. 5. & 2. de ratione victus ponit vinum calidum, & siccum, & subtilitatem vocat distinctionem illam Manardi, qua nititur diuersitatem opinionum conciliare dicendo, vinum esse humidum alimentum, siccum medicamentum, & quod vinum habeat potentiam calefaciendi, & siccandi, ostendit hoc in primis spiritus ex vino elicitus arte chimica, qui citò flammam concipit, vnde colligitur vinum esse igneæ naturæ; deinde vinum, vt habet Galen.

3. Me-

3. Meth. cap. 4. est omnis vlceris optimum medicamentum, & vinum habet miram vim in detergendis, & à putredine vindicandis sordidis vlceribus, vt pluries in suis obseruationibus annotauit Valeriola, nec nisi vino vlcera, ex Hipp. debent madefieri, neque siccat, vt vult Manardus, vt medicamentum, humectat verò vt alimentum, nam ut loco citato docet Vallesius, vinum non habet substantiam unam, qua operetur, ut alimentum, & aliam, qua ut medicamentũ, sed quemadmodũ etiã docuit Sennertus, eamdem habet naturam, easdem vires, siue vt medicamentum adhibeatur, seu vt alimentum; Cum verò Galenus, & alij dixerunt vinum esse humidum, id eo modo intelligendum est, quod omne quod alit, humidum esse dicitur, & quatenus est liquidum fluuidum, sic aqua marina, licet humida esse dicatur, uim obtinet siccandi; Ad Arabum auctoritatem respondet Cardanus, & inquit apud eos vinum humidum censeri, vel ab operatione, vel intelligunt, dicebat, de vino aqua mixto, & addit Cardanus, quia vinum vlcera, etiam sordida illicò mordicat, hoc esse opus medicamenti siccioris, non humidi, qui verò cupiunt cognoscere quid verè sentiendum

sit de vini siccitate, & humiditate, legant scripta Fumanelli Veronensis, Fracastorij, Manardi, Alexandrini, Ferdinandi Roderici, Consalui Barredæ Hispani, Horatij Augenij lib. 5. & 9. epist. Medic.

Quoad vini electionem, & usum, sciendum est vinorum aliud esse vinosum, quod plus aquę in diluendo ferre potest; aliud oligophorum, quod paucam fert aquę mixtionem; sciendum præterea est, quod aliæ vinorum differentiæ sumuntur etiam ex sapore, colore, odore, modo substantiæ; & quoad oligophorũ, apud Hipp. & Gal. uaria nomina sortitum est; dicitur enim aquosum, dilutum, pauciferum, insipidum, imbecillum, odore carens, &c. Alexander Petronius in lib. de victu Romanorum, Cardanus in lib. de sanit. tuend. non inueniri putarunt huiusmodi vina, quæ à Gal. recitantur; sed contra hos dissertissimè disputat Augenius lib. 9. epistol. medic. cap. 11. pag. 348.

Quoad saporem, vina dulcia optimè nutriunt, sed quia sunt crassiora obstructiones in visceribus pariunt iecur, & lienem augent, ex Hipp. de victu acutorum, ac facilè vertuntur in bilem, sed vinum dulce minus vino-

so

ſo caput grauat, minuſque mentem ferit, ex Hipp.

Auſtera vina habent calorem debiliorem, in ventre diutiùs immorantur, nec facilè permeant venas, fluxionibus uentris commoda ſunt, modò non lædant coctionem optima ſunt, quantum attinet ad ſaporem, media, nec planè dulcia, nec planè auſtera. Vinum odoris particeps non parum commendatur, quia ſpiritus augere, vires collapſas, & languentes, etiam olfactu recreare poteſt, ac ſubitò reficere animumque exhilarare, & omnes facultates roborare, quod verò alienum habet odorem, omninò noxium eſt. Ex colore nõ ita certè iudicamus, ſicut ex odore, & ſapore, aliqua tamen ſumi poteſt coniectura, quæ apud Scriptores legi poteſt; quod verò ætate medium eſt eius vſus ad omnia commodior iudicatur, ætate enim magis calor ſeſe exerit. minus efficax in recenti, efficaciſſimus in annoſo.

Porrò cum variæ ſint vinorum differentiæ, facilè hinc patere poteſt, non omnia æquè omnibus eſſe ſalubria, neque omnia, æquè omnibus conuenire, vnde notatione videtur digniſſimum, quod memoriæ prodidit Card. conſil. 5.

Egre-

Egregij, dicebat, Medici infinitos perimunt existimantes se vinis potentibus, posse iuuare ventriculum, cum tamen hæc vina, multum offendant, & caput, & ventriculum, quia vinum est alienum ab omni natura neruosa; & hinc obiter notandum videtur quod doctissimè monuit eruditissimus Platerus, in suis quæstionibus Paradoxis, & endoxis 88. pagina 147. vinum offendere neruos, & cerebrum, non manifesta qualitate, sed abstrusa vi, & occulta, & narcotica, qua inducit soporem, & stuporem (vinum enim vt mandragora somnum conciliat, dicebat Socrates apud Xenophon.) & si cui videatur durum, inauditum, cum dici posset hoc ex vini vaporibus prouenire? Respondet Platerus, quare non alia vaporosa, calida sinapi, allia, cepæ, quæ statim oculos feriendo lacrymas eliciunt, caput petunt, & tentant, similiter somnum conciliant, immo vigilias potius inducunt? Et si dicas narcotica frigida sunt, quomodo vinum, erit narcoticum, cum sit calidum? Respondet narcotica stuporem inducere, non frigiditate, sed occulta vi, & proprietate, & sic etiam in calidis dicebat adest vis stupefaciendi, vt alijs ommissis, in lupulis esse, ceruisia, quæ inebriat declarat,

rat,

rat, atque adeò dicunt nonnulli proprium vini esse mentem petere, sicut hominis ridere.

In vniuersum ergo ea vina optima sunt, quæ saporem habent mediũ inter dulcem, & austerum, sunt odorata fragrantia, clara fulua nonnihil, nec crassa, nec tenuia nimis, ad tenuitatem nonnihil accedentia, nec nimis potentia, nec nimis debilia, mediæ ætatis.

Quoad vsum notandum est primò, quod docuit Platerus in suis obseruationibus pag. 38. se à Magnatibus,& Principibus viris accersitum, apud quos splendidè viuitur, & inuitatum, vt moris est ad potandum, inde nullam noxam contraxisse, quia abstinebat à potu per multum temporis, donec prius ventriculus esset cibis refertus, vnde & si liberalius bibisset nullam offensam sensisse scribit, ex quo colligi debet, & sanitati, & capiti multum conferre, non statim bibere in principio prandij, ac cenæ, sed multò post bibendum cum bona pars ciborum ingesta est. Notandum secundò, vinum, ut scribit Sapiens in Ecclesi. cap. 3. fuisse creatum, ad iucunditatem, non ad ebrietatem; ex quo obiter colligitur cum Augenio Noem non fuisse vini inuentorem, vt dicitur, sed à Deo cum alijs fuisse

ab

Egnatio Metello à nece vxoris, quæ vinum bibisset communi iudicio absoluto, quam Tullij sententiam Tertullianus in Apolog. cap.6.confirmare uidetur; sicut etiam ad ostendendam noxam ex vino enascentem, Periander statuit ebrios duplici pęna puniendos; & Auctore Athenæo, Zaleucus pęnam capitis Locrensibus constituit si absque licentia Medici vinum bibissent,& sicut Plato omni laude dignus censendus est, cum hortatur eos, qui rerum publicarum curam gerunt, vt à vino omnino abstineant, ita non videtur audiendus cum in 6. de legibus,dixit ad temulentiam vsque bibisse non conuenire, præter quam in illis Dei festis, qui vinum ipsis hominibus tradidit; errat enim Plato, qui Dijs seruiendum arbitratur, sordibus, insania, turpitudine, non mente, ratione,& animorum puritate; Platonem ipsum Persæ sequi videntur apud quos vno tãtum die in Solis festo Regibus inebriari licebat. Contrario tamen modo se habuere Reges Indorum, quibus, vt testatur Athenæus nunquam fas erat ebrios fieri,& idem referente Plutarcho Principes Ægyptiorum seruabant, qui nunquam vinum attingebant; atque adeò meritò Esaias ebrios Sacerdotes exe-

cratur, & rectè Sapiens suadet Regibus non esse dandum vinum quod peruertantur iudicia vbi regnat ebrietas; vt hinc meritò Aetius inter manias annumerauerit ebrietatem, & paruam insaniam vocauerit eam Chrysippus; qui amat pinguia,& vinum, non ditabitur, habetur Prouerb. 17.21. qui vino vtitur,ignē portat in gremio, inquit D. Hiero. quem de quodam ebrioso dixisse legimus epist. 1. ad Timotæum, quod pocula in tela vertebat, quod insinuauit Horat. loquens de vino, dum inquit, in prælia vertit inermem, vnde rectè vinum vocatur à Manicheis fel Dæmonis, vt docet D. Aug. lib. 16. & 21. de moribus Manichæorum; Seueriani vocabant vinum guttas veneni, & sic rectè dicitur Prouerb. 23. & 31. ingreditur blandè, sed nouissimè mordebit, vt coluber, & interdum adeò immutatur homo, ex vini effatu digna assumptione, & tanta fit metamorphosis, vt eumdem esse non cognoscas dixerit Comicus. Et notum est infame illud vini certamē apud Indos quondam ab Alexandro institutum, in quo bibentium plurimi subita morte extincti sunt; & meritò poculorum interdum homines diuiniori parte ammissa, transmutantur alieni fiunt à na-

tura,

tura, loquaces,lachrymabundi ex Arist.30.problem. 1. vnde illud Homeri

Me victum Baccho lachrymas effundere dicunt.

Et vini detrimentum maximè elucet, ex eo quod referebat Rondeletius Medicos Britannos diuites fieri ex affectibus, qui ex crapula oriuntur. Assimilauit idem Aristoteles, vinum melancholiæ, dixitque eamdem habere naturam, quam verò sit varia, multiformis, & execranda melancholici humoris natura Medici norunt; vt hinc rectè dixerit Horatius,

Non certare iuuat mero.

Vinum namque deductum esse à vi, & quod vim adferat rationi, voluerunt nonnulli, & imperat animæ velut Tyrannus, vt explicat Celius Rhodog. lib.28. Antiq. 30. 31.

De ebrietate verò videndus Macrobius lib.7. Saturnaliũ 6.& 7.Phylo Hebręus lib.de plantat. Noe. Et vitia enata ex immodico vini vsu, & ebrietate sigillatim recẽsentur.ab Arnaldo,& Leuino Lemnio lib.2. de occultis cap.17. & 18.& de ipsa Petrus Lopesius lib.6. de sex rebus non natural. sic cecinit.

Est blandus dæmon, peccatum dulce, venenum
Suaue, bonum morem non habet ebrietas.

Vnde D. Basilius inquit, Seruit ebrius Dæmoni voluntariè; matremque flagitiorum omnium vocauit ebrietatem. D. August. in lib. ad sacras Virgines. an verò liceat caussa sanitatis semel in mense inebriari, vt videntur affirmasse Rasis, & Auic. videndus eruditissimus Siluaticus controu. 14. vbi ebrietatem verissimam hominis pestem nuncupabat. quam Rasis, necnon Auic. opinionem ceu falsam conuellit etiam Rabi Moses tract. 4. ad Sultanum Babiloniæ his verbis; nocet ebrietas omnis, & maximè assiduè. errauit ergo qui esse putauit vtilem semel in mense. Nec dicat aliquis Neronem sæpe solitum fuisse inebriari, vt scribit Cornelius Tacitus in eius vita, & Philippum Alex. filium, vt scribit Theopompus lib. 26. suarum historiar. (licet secus sentiat in eius vita Plutarchus.) Hoc enim illis tanquam vitium grauissimum imputatur, vt propterea turpiter errauerit Seneca, qui tantopere aliquando ebrietatem commendauit. & Marsilius Ficinus imperans iuuenes, vt cum 40. attingunt annum, licentiùs, &

lar-

largiùs in conuiuijs epotent. Ab ebrietate sic abhorruerunt Maſsilienſes, & Lacedæmonij, vt ſeruos ſuos plurimo vino cogerent impleri, quo liberi eorum tam fædo ebriorum aſpectu, ebrietatem auerſari docerentur, vt ſcribunt Valer. Max. lib. 2. cap. 1. Aelianus lib. 2. var. Hiſtor. cap. 38. & Clemens Alexandr. lib. 3. P. cap. 8. & de ebrietate ita Silius Italicus lib. 15. bel. Pun.

Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te ſemper volitans infamia pennis.

Et Ouidius lib. 2. de remedio amoris.

Quid tibi præcipiam de Bacchi munera quæuis?
Vina parant animos Veneri.

Vnde illud Ariſtophan. apud Athen. lib. 10. cap. 15. Vinum lac Veneris, & Apul. in Aſin. aur. Propterea Veneri cęnam affingit ebriam. Huc alludit idem Ouidius lib. 12. Metam.

Nam tibi ſæuorum ſæuiſsime Centaurorum
Euryte, quam vino pectus, tam virgine viſa:
Ardet, & ebrietas geminata libidine regnat.

Et Propertius lib. 3. eleg. 16.

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Inu-

Inutiles tamen ad Venerem ebriolos esse affirmat Arist. sect. 3. probl. 4. 11. 32. de qua re legendus Tiraquellus lib. 9. leg. connub.

Denique ebrietatem varijs in locis execratur sacra pagina, quæ citant Dom. Nanus in Polyanthea, Amantius, Langius. Et Euplius apud Ath. lib. 4. cap. 3. sic alloquitur.

Gaudia quanta Iuris Bacchus dedit, atque laborem,
Si quis multa bibit, fiunt insania vina,
Illa pedes, mentemque ligant, linguamq. manusque:

Ebrietas ergò, & vini potus immoderatus semper euitandus, de quo argumento pulcherrima lege apud Petrum Andreã Canonherium lib. 2. de admirand. vini facultatibus, qui accuratissimè de hac re inter omnes disputauit.

Quoad verò commoditates quæ sequuntur vini moderatum vsum, dico nullum liquorem vino esse pretiosiorem, & certissimum est ex vino plura commoda hominibus prouenire si rectè vtamur, & in primis homines, ad arma, & gloriam accenduntur, & sic poculo Hercules æquora tranauit, poculo Nestorem Græcorum eloquentissimum fuisse legimus, & poculo Ennium Musas nostras mitiores reddidisse.

Et

Et quanta sit vini vtilitas, & dignitas, colligitur ex lib. Iudicum, vbi habetur. Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat homines? Et vt constat ex Gal. 2. aphor. 15. vinũ celerrimè nutrit, humectat, & solidas partes calefacit, omnes corporis roborat vires, atque confirmat coloris bonitatem facit, coctionem, & distributionem ciborũ iuuat. lib. quod animi mores, &c. cap 1. Vinum, & sudorem mouet, & est maximũ senum remedium, quia sicut in igne ferrũ, ait Gal. ita senum corpora vino molliuntur, ac temperantur; exhilarat vinum mentem, inducit hilaritatem, mœrorẽ, ac mœstitiam pellit, fortes homines facit, & audaces; qui verò alias, & similes commoditates vini noscere desiderat, audiat, Aretęum lib. 1. de curat. morbor. acutor. cap. 1. pag. 44. ita loquentem; vinum celeriter substantiam alendo instaurat, & quoquo versus ad extremitates vsque permeat tenori, tenorem apponit, spiritum torpentem expergefacit, frigiditatem calore temperat, laxantem madorem astringit, olfactu suaue delectat, vires demum ad vitam prorogandam fulcire potest, atque in insania ad animum demulcendum optimum est.

Hæc

Hæc ſunt in vniuerſum, præcipua vini commoda, dummodo in bibendo parcitas, & modus ſeruetur. Narrat Suetonius in vita Octauiani Auguſti ter eum bibere ſolitum fuiſſe; vnde rectè cecinit ille ter eſſe bibendum,

Præteritam primus, præſentem proximus hauſtus.
Venturam extinguat tertius iſte ſitim.

Licet contra alius loqui videatur.

Potio prima viri ſitientis vita, ſecunda
Lætitia. ebrietas tertia, quarta furor,

Et hinc non placet illa lex à nonnullis vocata potatica, quæ ſic habet.

Qui nobis vult eſſe frater
Bibat ſemel, bis, & quater,
Bibat primum, cum ſecundo,
Donec nihil ſit in fundo.
Bibat herus, bibat hera,
Et potentur vina mera.
Aqua, lympha, quæ ſic dicta
Sit nobis interdicta,
Et duret iſta regula
In ſempiterna ſæcula.
Hæc eſt lex potatica,

Qui-

Quicumque non potauerit,
Sanus esse non poterit.

Memores nanque esse debemus sententiæ D. Pauli ad Titum, vtere modico vino propter stomachum.

Sed notandum omninò est, antiquos raró sua vina, non diluta bibisse, & teste Lactantio, Primus omnium, qui vino aquam immiscuit fuit ex Plinio, Staphylus, vel vt alij volunt Lycurgus Rex Tracum, qui ob id iniquè, & immeritò sanè fuit à suis, vt legitur, in mare præcipitatus. Omnes autem deberent assuescere vinum aqua diluere, nam vt dicitur Prouer. 17. qui dimittit aquam caput est iurgiorum, nempè vt explicat Lyranus, qui dimittit aquam vino infundere; de vino autem miscendo legendus Athen. lib. 1. 2. & 10. & meminerint omnes Cassium Med. febrem ex ebrietate, aqua percurasse, nec dicant merum bibentes, quod Arist. doceat crapulam magis sentire, qui vinum dilutiùs bibunt, quam qui merum, ex eo quod fiat ab aqua tenuius, & sic magis penetrans; vt enim disertissimè respondet Augenius, verum est hoc cum modica aqua miscetur, tunc enim

vinum erit, non secus ac ignis fabri ferrarij modica aqua aspersus: & sciant omnes, quod magnus est morbus, consuetudo pessima. Vellem autem ad euitãda mala ex vino emanantia, vt omnes in memoria haberent Catonis amuletum aduersus ebrietatem, quod est, seipsum semper revereri. Et vtinam, ex his, quæ vsque adhuc de vino dicta sunt, contingeret multis, quod euenit Polemoni, quem cum fortasse Xenocratem, de temperantia, & honestate disputantem audiret, virum probum, ac sapientem euasisse legimus. Omnesq. memoria teneant sententiã Vallesij lib. de sac. Philos. cap. 27. Vinum sobriè semper bibendum esse.

De Vini Veliterni Natura, & facultatibus.
CAP. IV.

NVnc ad vini Velitrini, seu Veliterni (vtroque enim modo rectè dicitur ex Volaterrano) contemplationem accedam, & vt verum fatear, ea omnia quæ vsque adhuc de vino celebrata sunt, dicta sunt tantùm, vt fœlicius, ac melius, omnes, quænam sit Veliternorum vinorum, natura, temperies, & facultas, intelligerent;

rent; eòque libentius in hanc arenam descendi, quod apud plurimas Regiones, & Ciuitates inualuisse videtur opinio, Veliterna vina, esse omnia, potentia, decocta, & vndequaque generosa, & si liberè loqui licet, minus nobilium potationem esse. Cum ergo apud nos in tot annorum decursu, nullus planè sit inuentus, qui vini Veliterni apologiam promulgauerit, in hoc argumento paulisper insudare, non grauabor, vt videant viris nobiliss. & clariss. Veliterna etiam vina esse optima, saluberrima, & digna sanè, quæ ad Magnatum, & Principum virorum conuiuia deducantur.

Et in primis Veliterna vina commendantur, & inter optima, & generosa ponuntur à Plinio lib. 14. cap. 6. quem sequitur Leander Albertus in descriptione totius Italiæ pag. 116. & memoria dignissimũ videtur, quod inquit Athenæus, vinum Veliternum esse suaue potu.

Enimuero, non video cur non debeant maximopere commendari vina, quæ degustare, necnon etiam celebrare, nobilissimi, ac generosissimi Principes, voluerunt. Atque inter alios, Eminentissimi, Cardinalis Borgia, ac fælicissimæ recordationis Cardinalis Aldobrandinus;

G 2 nec

nec non Serenissimus Ladislaus, modo Poloniæ Rex dignissimus, cum Velitris ab Eminentissimo Cardinali Ginnetto Sanctiss. D. N. Vicario, & modo Legato à Latere ad Principes, lautissimo fuit conuiuio exceptus, & cum Illustrissimus D. Marcellus Sacchettus Neapolim peteret degustando vina, clarissimorum, ac nobilissimorum Dominorum de Torutijs, sua, quę secum deferri mandauerat, vt omnino derelinquerentur curauit, & Veliternorum copiam in peregrinatione voluit habere, in quibus se maximam delectationem, & vtilitatem percipere fatebatur, & nimis in longum excresceret oratio, si catalogum Magnatum, ac Principum recensere vellem, qui in vinis Veliternis oblectamentum, & sanitati conducibilem inuenerunt conditionem, vt per multos annos præcipuè Illustrissimus, & Reuerendissimus D. Iul. Viuianus Episc. Solon. Suffragan. Ostien. & Velitern. vir omnigena eruditione insignis, expertus est. Et cum Velitris vinorum insignis copia colligatur, maior tamen eorum pars Romam deportatur, & pro Albano, Ienzanio, Marinio, Nemeo, Castelcandolphio, à Romanis sæpissimè bibuntur, vt quamplurimi norunt, si verum fateri velint;

sint; vnde annis elapsis Minister quidam Sere. niss. Principis Cardinalis à Sabaudia, non modicā Veliternorum vinorum emere voluit quantitatem, ad vsum familiæ dicti Principis, & quod magis videtur memorabile, Anno sequenti omnes ex dicta familia eadem vina bibere omnino voluerunt. Nec cogitet aliquis Veliternos Ciues vinis vti decoctis, habent enim sua cruda, tenuia suo tempore seruata in locis subterraneis, optimis quibuscumque vinis comparanda, vina .n. decocta solum operarij bibunt; & indicium maximum inde sumēdum est, quod paucissimi Ciues, & delicatiores calculo laborent, cum tamen, si vinis potentibus vterentur, laborare deberent. In vniuersum nanque potentissima vina, habere facultatem calculum generandi, in renibus, & vesica, præterquam quod patet quotidiana experientia; probatur etiam ex Hipp. in victus ratione, Galeno 1. & 4. de tuen. sanitate 8. Meth. eruditissimo Petronio, & Baccio lib. 3. de Natura vinorum cap. 15. & lib. 7. de vino cretico; vina enim potentia præterquam quod calefaciunt renes tartarum relinquere solent in renibus, vt in dolijs, & fortia vina solent esse crassiora, ad coctionem difficiliora, & solent esse

præ-

pretterea flatuosa ex Aristotele 30. probl. 1. & in lib. de somno, & vigilia cap. 4. qualia vina solent etiam esse multis in Regionibus, vt Gallia, Candia, Burgonia, & alijs locis Regni Neapolitani, & in Hispania sunt adeò generosa vina, vt non nisi à valido ventriculo tolerentur, quorum meminit Syllius Italicus lib. 7. si quis verò damnare voluerit modum vina decoquendi, sciat hunc esse familiarissimum, multis, & Regionibus, & Ciuitatibus, & varios modos coqueudi vina, & fabricandi sapam, docet Lutius Iunius lib 12. & apud nos consuetudo vina decoquendi inualuit, tùm ob copiā effatu dignam vinorum, tum, vt melius, ac longiori temporis spatio possent conseruari, sed fiunt etiam Velitris cruda optima, tenuibus æquiparanda, quæ propè Romam fiunt, & calculo laborantibus conferentia, vt Albanum, Marinium, Ienzanium, Nemeum, Tolphanum, Oruetanum, Capraro-lanum, & alia, de quibus videndus Baccius de vinis totius Italiæ. Et si, vt superiori capite dictum est, optima vina sunt illa, quæ medium habent soporem inter dulcem, & austerum, sunt odorata, fragrantia, clara fulua, nec nimis crassa, nec nimis tenuia, nec nimis potentia, nec nimis de-

debilia; Non deest Velitris insignis copia talium vinorum apud Nobiliores, vt omnibus patere potest degustantibus; & Annis præteritis Illustrissimi quinque, & Reuerendissimi Antistites mea vina degustando experti sunt, vt pleno ore faterentur omnes esse vina delicata, nobilia Albana, Ienzania, non Veliterna; & consimilia, immò perfectiora colligũtur in suburbanis plurimorum nobilissimorum, & clarissimorum Ciuium, quos omnes recensere si vellem, longè nimis excresceret oratio, ideoque studens breuitati prætermitto. Neque deest nobis conditio terræ talis, & opportunus Ciuitatis situs, vnde possint vina produci delicatissima, si nanque vt iubet Hippocr. in lib. de Aere, aquis, & locis tex. 4. consideremus quomodo Vrbs Veliterna se habeat ad Ventos, & Solis exortum, salubrem situm obtinere videbimus; est enim exposita potius ad exorientem Solem, qui situs ab Hipp. censetur ibidem tex. 20. salubrior, & ventis sæpè perflatur Septentrionalibus, vnde aer repurgatur, & salutaris euadit; Ommitto modo laudabilem aquarum qualitatem, quæ omnino optimæ sunt, si credimus Hipp. cum descendant è sublimi, & fluxionem faciant versus Orientem,

&

& hinc factum esse crediderim, quod ob aeris, aquarum, & fortasse etiam vinorum bonitatem in Auito suburbano fuerit Octauianus Augustus enutritus; Natiuitatem illius aduersus Antiquissimæ meæ Patriæ dignitatem non audeo in dubium modo reuocare, officium est enim sapientis bene loqui, vt patriæ viuat, dixit Scaliger. Licet nonnulli Aristarchi, & nimis seueri Censores, paradoxum me esse locutum existimarint, cum in alio meo Opusculo pronũciaui, Octauianum Augustum sibi elegisse pro Patria Veliternam Ciuitatem, hi nanque non deberent aliorum verbis inhærere, tamquam Phytagorę dictis; sed remota omni mala animi perturbatione, & liuore mea verba diligenter, non oscitanter notare debuissent, & in fonte res videre, nam rectius ex ipso fonte bibuntur aquæ, & sic cognouissét me non apertè illis verbis Augusti natiuitatem, denegasse, vel probasse, vel dixisse minime Velitris eum natum fuisse, sed modum loquendi meum extitisse; & non deberent alios irridere; præclarissimè namque dixit Democritus, alter, alterius insaniam deridet; & prudentia, & ex Platone in Alcibiade nosse seipsum.

Non

Non enim me latet quid de hac re fateantur, Dion lib. 45. pag. 179. Leander Albertus in descriptione totius Italiæ pagina 116. Baptista Egnatius lib. Rom. Principum; sed ne pigeat audire Suetonium celeberrimum scriptorem, & historicum in vita Octauiani pag. 48. vbi cum loquitur de loco natiuitatis Octauiani, testatur eum natum esse Romæ in Regione Palatij ad capita Bubula, & non repugnat in Comm. Beroaldus, qui docet Romam antiquitùs fuisse diuisam in 4. Regiones Suburranam, Collinam, Exquilinam, & Palatinam, in qua natus esse dicitur Augustus, & quidem die cum de Catilinæ coniuratione ageretur loquens deinde de loco vbi nutritus fuit, dicebat; Nutrimentorum eius ostendit adhuc locus in Auito suburbano iuxta Velitras per modicus, & cellę penuarię instar, tenetq; Ciuitatem opinio tanquam, & ibi natus sit. Hinc tamen ne minimum quid detractum esse volo splendori nobilissimę Patriæ, idem nanque Suetonius Octauianum Veliternum Ciuem nominauit; & in lib. cui titulus est, Antiquæ Vrbis splendor, ex quadam inscriptione, & ruina colligi legitur Octauianum Velitris natum fuisse; eiusque Auos Velitris oriundos extitisse clarè do-

H cuit

cuit Leander Albertus. Immò testatur Idem Suetonius Octauiorum familiam præcipuam fuisse in Ciuitate Veliterna vbi incæpit, ac floruit, & inde Veliternorum Ciuitas illustris semper manebit, cuius etiam honorificè mentionẽ faciunt Dionisius, Liuius, Strabo, Dion, Plinius, Volateranus, & omnium præclarissimè Leander Albertus in sua totius Italiæ descriptione, & Auctor libri, Antiquæ Vrbis splendoris, hæc habet, Veliterna Ciuitas nulli quidem post Neapolim per eam ferè regionem secunda mediocriter opulenta, vt iam meliùs de ea scripserat Volateranus, frumento, vino, populoque abundantissima.

Quare, vt finẽ dicendi faciam. Velitris etiam saluberrima, & optima esse vina omnes fateri debent, & testatur præcipuè Ciuium in vniuersum laudabilis habitus, temperamentum, & color, qui ex Hipp. humorum dominantium indicium est, qui nunquam à malo vino boni esse possunt, & ex hoc fortasse Velitris, Incolæ solẽt esse vitæ longioris, vt enim scribit Plin. 14. cap. 6. Liuia Augusta annos suę ætatis 82. vino pucino, non aquoso retulit, & notare debemus, quod docet Auic. lib. 4. fen. 4. tract. 4. cap. 2. & 3. quod

in

in vulneribus neruorum mirè valet vinum decoctum, cum perueniunt ad sanitatem, cuius copia Velitris habetur, & de his hactenus.

An sit salutaris potus niue refrigeratus.

CAP. V.

QVamuis ex Hipp. & Galeno, alijsq; viris celeberrimis, varij sint refrigerandi modi, quos legere possumus apud Mercurial. lib. 1. variar. 8. Mercat. lib. 1. Indic. 2. ijque faciles, non graues, aut periculosi, nihilominus humana curiositas, alium refrigerandi modum adinuenit, vascula aqua, vel vino plena niue circumdando, quia verò apud omnes ferè Nobiles hac nostra tempestate inualuit ista cõsuetudo, opportunè faciemus, si de ea longiorem instituere orationem conabimur; & videbimus an talis potus niue refrigeratus sanitati conferat, an verò tanquam periculosus sit reijciendus.

Prima opinio eorum est, qui tanquam nostræ saluti inimicum, & humanæ naturæ aduersum, talem potum omnino damnare nituntur, suamque sententiam, primò probant ex Plin. lib. 19. cap. 4. vbi diuinè dixit, heu prodigia ventris, hi

niues, illi glaciem potant, pænasque montium in voluptatem gulæ vertunt, seruatur algor æstibus, excogitaturque, vt alienis mensibus nix algeat.

Probāt secundò ex Conimbricensibus ad lib. Meteororum Aristotelis tractatu 7. c. 5. cum dicunt, quod est, ista scriptorum quærimonia, sed sine fructu de ijs, qui non contenti vina diffundere veterana, & per sapores, ætatesque disponere inuenere, quomodo æstate media niuem stiparent ad potū, & ad stomachi seruitutem concretæ aquæ struxere officinas; & citant Plinij auctoritatem proximè allatam.

Probant tertiò, si ex frigido emplastro ad moto ventriculo, cuidam mors est subsequuta, ex Beniuenio c. 15. cur non sæuissima symptomata ex frigidissimo quotidiano potu subsequutura timemus?

Quartò ex Gal. varijs in locis colligitur, quam sit noxius niuis vsus, & potus niue refrigeratus; in comment. 3. in lib. Hipp. de his quæ in med. fiunt auream ponit sententiā, cū dixit, quis ignorat, quisque est ex ijs, qui de frigidæ aquæ potione scripserunt, qui non dicat eum duo efficere consueuisse, vel damnum ex refrigeratione, vel

ca-

caloris maioris ab imis partibus reuocationem? & in lib. de venæ sectione aduersus Erasistratum cap 5. scribit Romæ sua tempestate contigisse, cum vulgò frigidissimam aquam mulieres ex niue potarent, vt aut nullo pacto, aut diminutè purgarentur, quæ venæ sectione à Medicis seruatæ fuerunt,

Idem Gal. in lib. de succorum bonitate, & vitio, cap. 13. de niuis vsu in refrigerando vino scriptum reliquit, & si ipsa statim nix noxa sensibili non videatur iuuenum corporibus officere, increscente tamen temporis processu, occultò, paulatimque noxa, vergente nempè ætate, articuli his, neruique, ac viscera morbis corripiuntur, vix, aut nunquam sanandis, quod pariter affirmat in lib. de renum affectionibus c. 7. & 5. de locis aff. cap. 3. & 6. eiusdem cap. 1. narrabat ex frigidissimi potus vsu, refrigerato hepate hydropicam passionem subsequutam.

Probatur etiam ex Auicen. in cantic. part. 2. cum inquit, non est autem aquæ potus frigidæ nimium, aut potus niuis frequentãdus, eo quod nimis obsit, & fen. 3. 1. doctrin. 2. cap. 8. aquam multum frigidam bibere malum esse statuit, & fen. 4. lib. 1. cap. 2. verè frigiditatem superfluam,

esse

esse ipsam mortem caloris innati, aut ei propinquam, & fen. 1. lib. 1. doct. 6. cap. 3. frigiditati essentialiter inesse tradit, vt omnibus virtutibus corporis nostri sit contraria, quod etiam Galen. affirmat lib. 3. de symptomatum caussis cap. 3. & in lib. 2. de morborum diff. cap. 3.

Confirmat hanc opinionem, quod narrabat Bartolomęus Battalionus, se quotannis obseruasse æstiuo tempore, Turcas plurimos fluxu ventris vexatos decedere, quod non nisi ex immodicè, niue, aut glacie refrigerato potu illis accidisse asserebant illius Vrbis Medici.

Et ad rem facere videtur quod testatur Zonara Annalium tom. 3. Theophilum Constantinopolitanum Imperatorem, ex aquæ frigidissimæ potu frequenti, cuiusmodi est niualis, læsis internis visceribus, in dissenteriam incidisse, ex qua mortuus est.

Probatur vlteriùs ex Marcello Donato, qui vehementer damnat, tanquam plurimorũ morborum caussam, de Medic. histor. mirabili lib. 4. cap. 6. pag. 116. potum niue refrigeratum, cum inquit; ex his minimè mirandum si qui nimio niuis, aut glaciei vsu, ad potus refrigerationem abutuntur in graues morbos sese miserè præcipitant,

pitant,

pitant, frigidum .n. vitæ quæ in calore maximè fundatur, quã maximè aduersari, præsertim immodicũ luce meridiana clarius est; vnde paulò inferiùs exclamauit, dicens, quare nõ possum me temperare quin in illos vehementer inuehar, qui æstiuo tẽpore, quanto magis æstuant corpora frigidissimas potiones niue, aut glacie paratas summis laudibus indistinctè extollunt, proficuumq; hominibus prædicant; & notandum videtur, quod memorię prodidit Brassauolus 5. aphor. 24. mulierem grauidam, cum ob malaciam frequenter glaciem comedisset, intensissima tussi correptam, ac ventriculi dolore, & primam concoctionem ægerrimè confecisse.

Diuersa potuum frigidorum nocumenta recenset Baccius lib. 5. de Thermis pag. 249. cuius hæc sunt verba. Verumtamen inconciliata quorumdam cupiditas dissimulari non potest, qui dum pulmonum siccitati indulgent, ac auidè generosi alicuius vini frigidos cyathos ingurgitant, parum illius crudæ frigidæ qualitatis nocumenta timent, quæ inimica est nostræ naturæ, teste diuino Hipp. Intestinis aduersatur, thoraci, hepati, neruis, vnde colicæ gignuntur passiones, cruditates, lapides, iuncturarum dolores, vrinæ dif-

difficultates, & alia id genus vitia, quæ audiui imperitum Medicorum vulgus in adulationem Principum, Tyberinarum aquarum potibus imputare, atque adeò paulò inferius dicebat, frigiditatem suo excessu, atque abusu non posse, nisi vitam abbreuiare.

Vltimò frigidum ex niue potum improbant, ex Hipp. in lib. de Aere, aquis, & locis, vbi niuosas aquas plurimum damnauit; & 5. aphor. vbi frigiditatem, seu frigidum potum spirandi difficultatem, tusses, sanguinis fluxiones, pulmonis vasis disruptis, & constrictis ob frigiditatem inducere, cerebrum inualidare, ventriculum debilitate, & conuulsiones, distentiones, ac rigores febriles, generare.

Secunda opinio eorum est, qui affirmant sanitati conducibilem, vtilemque esse potum niue refrigeratum; frigidus enim potus temperat hepar, mitigat calorem, inducit appetentiam, corroborat stomachum, & sicut docet Auic. 2. 1. tractatu 2. cap. 19. frigida potio excitat appetitū ad cibum calorem naturalem robustiorem facit, actiones omnes roborat, ciborum assationem impedit, viscera præcipua temperat, per totum corpus citissimè permeans illud humectat, facit

sto-

stomachum fortem, quod etiam confirmat Rasis, Isaac, Haliabas, vnde potus ex niue frigidus, non solùm vtilis, sed ad salutem conseruandam salubris est censendus; de quo argumento eleganter scripserunt Plutarchus, Nicol. Massinius in lib. de gelidæ potus abusu, Monardes, alijque viri celeberrimi. Fuit sanè tempore Gal. Romæ frequens vsus niuis, & fuit inuentum ex Plinio, & Suetonio, Neronis Principis, quod factum fuisse multi dicunt Andromachi consilio; & Seueris Imperatoribus vsum niuis consuluit Galen. qui hunc modum potũ refrigerandi probare videtur 6. epid. sect. 4. comm. 10. & 7. meth. cap. 4. vbi hæc habet: Vidisti igitur & tu quosdam vno die, vel potius hora frigida potione leuatos, quorum alijs non modo aquam dedi fontanam recentem, sed etiam quæ ex niue esset refrigerata, velut Romæ præparare solent, cibos præterea ad eundem modum refrigeratos identidem me illis permittere vidisti, idem affirmat lib. 3. de cibis, & in lib. de renum affectibonibus, vbi consulit frigidam aquam ex niue calidioribus, carnosis, & ijs, qui multum laborant, & exercentur, & quam sit gratissima aqua niue refrigerata sacra pagina docet Prou. lib. cap. 25. dum inquit,

ſicut frigus niuis in die meſſis, ideſt æſtate, ita Legatus fidelis, ei qui miſit eum, animam eius requieſcere facit, & paulò poſt, aqua frigida animæ ſitienti, per animam verò intelligit Valleſius de ſacra Philoſophia cap. 61. ipſam reſpirationem; atque adeo Cornelius Celſus primo lib. cap. 8. pag. 45. iubet habentibus debiliorem ventriculum poſt cibum ad tardam concoctionem, frigidum vinum bibere, deinde omnes potiones aqua frigida intercludere, & hunc refrigerandi modum videtur comprobare Hip. in lib. de Aere, aquis, & locis, vbi dixit, Scythas aquam ex niue, & glacie bibere, & tamen craſſos eſſe, quod nullum in nutritioni inſeruientibus facultatibus noxam inde accidere arguit, & ita in India Occidentali vbi maior fluuiorum pars ex niue fit ſoluta in montibus, omnes ex ea aqua bibere, legimus, refert Athenæus carmen Sopitæ Poetæ antiquiſsimi vbi docet ſuo tempore omnes bibere ſolitos aquam ex niue ſolutam. Narrat Pericarates Græcus Hiſtoricus celeberrimi nominis ſuo tempore omnes bibere ex niue, & in Vrbe, & in Exercitu. Atrates Hiſtoric. docet ſuo tempore vſum niuis celebrem fuiſſe, quod etiam recenſet Xenophon. vſum niuis vſurpabat Helio-

gaba-

gabalus Imperator, & Alexander Magnus, & Plinius Secundus in suis Epistolis amico suo scribit, habere se inter alia paratam niuem ad potum infrigidandum. Notissimum verò est in Ciuitate Constantinopolitana vsum niuis celeberrimum esse, & idem seruatur in Flandria, Vngharia, Bohemia, & ex Flandria in Ciuitatem Parisiensem, glaciem deportari legimus; Apud Hispanos est adeò frequens vsus niuis, vt referant omnes, quod si fortè fortuna, hyems ita processerit, vt niues adseruari nequeant, tunc vulgares præsertim, ardentissimis febribus, acutisimisq. morbis per æstatis ardorem corripi, qui instar pestis in populum grassatur.

Scribit Rasis lib. 3. ad Almansorem, aquam ex niue frigidam hepar refrigerare, confirmare ventriculum, inducere appetentiam, & alia quæ superiùs cum Auicenna, & eodem Rasi exposita sunt, quod etiam videtur confirmare lib. 4. ad Almansorem. Nec silẽtio obuoluendũ est quod Martialis docet lib. 4. vsum videlicet niuis docuisse ingeniosãm sitim; & hinc hac nostra tempestate niuis vsus, est apud Magnates, Principes, & omnes ferè Nobiles familiarissimus si enim inde damnum euidens, & commune eueniret

vtique reijceretur ab omnibus; atque adeò testatur Ferdinandus Rodericus compertum esse, quamplurimos Ciciliæ, Romæ, ac denique Madrittensi Oppido, ante vsum niuis è vita discessisse, quos modo prædictus aquæ frigidæ potus, non solum à morte liberat; verum etiam a morbis immunes conseruat. Ex prædictis ergo patet, & ratione, auctoritatibus, & experientia, vsum niuis vtilem, & salutarem esse comprobari.

Ad auctoritates verò, & rationes in contrarium adductas; Respondetur breuiter debere omnino intelligi de aqua niuali, vel vsu ipsius niuis, & sic Euticles redarguebat eos, qui non solum erant contenti bibere ex niue frigidum potum, sed ipsam etiam niuem. Hoc idem docetur ab Aulo Gellio lib. 19. Noct. Atticarum cap. 5. & confirmatur ex Gal. in lib. de bonitate, & vitio succorum cap. 13. & Auicen. 3. 1. cap. 8. cum inquit, eos qui bibunt aquam ex niue emanantem, in varia morborum genera incidere. Vel intelligi debet, Auctores loqui de largo aquæ frigidæ potu, vel de improbo, & intempestiuo frigidi potus vsu, aut de intẽpestiuo potu ab exercitio, vt refert Hipp. 6. epid. sect. 6. quemdam ex

co-

copioso aquæ frigidæ potu post luctam interijsse tertia die, & damna, quæ superiùs ex niuis vsu emergere relatum est, intelligi debet euenire in exercitatis, obstructis, ægrotis, inassuetis, praua corporis cõstitutione præditis, atque adeo Auic. vbi loquitur de frigidæ potu, docet, quod si bibatur sine ordine, indesinẽter eam plurimorum morborum caussam esse.

Cum verò Plinius lib. 19. cap. 4. frigidum potum improbare videtur, dico notanda esse illius verba, loquitur enim de potantibus niuem, & glaciem, & frigidum potum commendat lib. 31. cap. 3. dum inquit, Neronis Principis inuentum est, aquam decoquere, nitroque demissam in niueis refrigerare, & addit, ita voluptas frigoris sine vitijs niuis contingit.

Habetur de niuis vsu eruditiss. Vallesij pulcherrimus locus 5. epid. tex. 29. pag. 248. vbi sic loquitur. quò fit vt qui calidis vtuntur fructibus, omnes ferè in tertianas, aut grauiores alias febres incidant, ac non pauci in choleras morbos, multi verò ob refrigeratos fructus à febribus liberentur, & si alioqui negotijs, & exercitationibus sint implicati. Refrigerandi ergo fructus horarios admota niue, nullus arbitror possit con-

consuetudinem non magnopere commendare; nam si quis ex fructuum frigore noxam sentit in ventriculo, is certò sciat se illis non indigere, neque consulendum illi est, vt vtatur calidis, sed aut nullis, aut paucissimis. Potus alia ratio est, multi enim læduntur frigido, qui nihilominus vti debent gelido, vnde constat multò magis esse necessariam niuem ob horarios fructus, quàm ob potum, tametsi ob hunc quoque per Æstatem, aut bonam Autumni partem, plerisq. vtilis est, alijs temporibus nulli, nisi iucunda, multis verò noxia, qua propter ego vellem niuem cum horarijs fructibus, incipere, ac desinere, atque interim fructus refrigerari quamplurimum. Et hæc doctissimè Vallesius.

Vt ergo quis innoxiè vti possit potu ex niue, in memoriam, reuocare debet quod asserere solebat excellentissimus, & eruditiss. Præceptor meus D Pompeius Caimus, olim in Rom. Gymnasio Philosophiæ, ac Medicinæ Professor celeberrimus, & in omni facultatum genere peritissimus; nempè vsum niuis duo requirere, robustum ventriculum, & cibos idoneos, seu proportionatos.

Enimuerò vt posit quis liberè, & innoxiè vti potu

potu ex niue frigido, multas debet obseruare conditiones. Prima est, quam docet doctissimus Monardes, vt quis experientia suam comprobet naturam, an videlicet ex vsu niuis manifestè colligat læsionem, aut damnum; consideret attentè, suam corporis dispositionem, an sibi conueniat, & commodum inde nascatur, & hac ratione poterit & sequi, & euitare, potum ex niue frigidum, & vsus doceat quid sibi conueniat, & quid faciendum. Secunda conditio est talem potum conuenire solum exercitatis, atque negotijs deditis, vt docet Gal. in lib. de cibis, boni, & mali succi, quo loco arcet senes, & pueros, ab vsu niuis, & eos qui agunt vitam otiosam, & sedentariam. Tertia robustus sit ventriculus, vt dictũ est, qui ferre debet potum niue refrigeratum. Quarta, vt sit moderata refrigeratio, quæ non turbet concoctionem, nam immoderatã in potu frigiditatem, vt est in niue damnauit Hipp. 6. epid. & lib. 2. de diæta. Quinta conditio cum Auic. est vt bibatur vasis ore angusto fabricatis, vt sit potus lentus, paulatinus, non subitus, quia sic faciliùs sustinetur maior frigiditas, quod .n. paulatim fit, tutum est; an verò sanitati expediat bibere vasis ore strictiori, videndus Villalobos,

qui

qui de hoc argumento diffusè tractauit;& Vallef. 6. epid. pag. 300. & vtrũ talis potus ex niue conueniat etiam febricitantibus, legendũ iudicium Ferdinandi Roderici cap. 4. de potu aquæ, vbi cum Galeno probat, quod si conuenit sanis, multò magis febricitantibus conueniet.

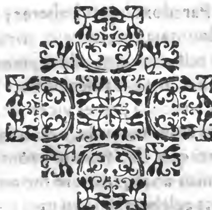
Atque hìc ego sisto Lector, & sunt mihi caussæ. Alias, vt spero, perficiam, si non, tu per te hæc talia enota, & adiunge, nam specimen hic, atque exemplum vides, sed textum nostrum in primis scrutare; nam vt ille inquit, leuium metallorum fructus in summo est: illa opulentissima sunt, quorum in alto latet vena assiduè pleniùs responsura fodienti. Memor autem sis eius, quod testatum reliquit Plato, pleraquè Scriptorum Adonidis hortis consimilia esse, qui subitò, & vno die nati celerrimè pereunt, vt videmus, & videbimus euenire multis, hac nostra tempestate, qui solum futilia, & velut aerea scribũt, vnde breuissimo temporis interuallo, dissoluta, vt ita dicam, in vaporem euanescent. Spero haud id eueniet huic nostro, quod laboriosè satum vires magis à tempore capiet, & Poetæ verbis.

Crescet occulto velut arbor æuo.

Fir-

Firmas enim, ac solidas, non nudas, & sparsas posuimus sententias ne euanescerent, & diffluerent; & esset quod dicitur arena sine calce. Rogo autem omnes veritatis,& boni publici amantes, vt ingenio moderato, nec ambitione turgido, rationes meas cum ratione potiùs, quàm cum passione,atque liuore verba mea æstiment, atque interpretentur.

FINIS.

DE ANNIS CLIMACTERICIS, DISPVTATIO.

AD LECTOREM.

DE prǽsenti disceptatione publicandā (Benigne Lector) cogitationem omnem penitùs deposueram; verebar enim ne si aliquid præter vulgatas opiniones veritatis indagandæ studio liberè proponerem, nouator, & Paradoxologus haberer; si verò antiquorum dogmata recenserem, eorumque documenta in testimonium adducerem, ex alijs, dicerent omnes, mea transcripsisse. Nihilominus efficaces amicorũ preces vicerunt, vt criminationes istas contemnendo, nobilissimam hãc, curiosissimamque decisionem promulgarem; nunquam enim ab alijs discere me puduit, multaque ex viris celeberrimis in mea scripta transferre, hoc nanque ab omnibus, & omnibus sæculis factitatum esse tam notum est, quam quod notissimum. Ideoque inuidorum maledictis

nihil

nihil omninò motus,hanc qualemcumque opel-lam edo in publicum, quicquid maleuoli dicāt, & oblatrando garriant, qui veluti mures semper alienum cibum edere conantur, liuore moti, de seipsis multum præsumentes, & nihil nisi quod ipsi faciunt, aut dicunt, aut amant rectum putāt. Nam nec Homerus caruit suo Momo, nec Hippocrates liber euasit à dentibus Thessali, & omnes incurrimus Nasuti alicuius Momi, aut perspicacis Aristarchi reprehensionem, aut se-ueri Catonis censuram, dicam in hoc argumen-to, quæ nunc in mentem venerunt, qui melius habet, melius dicat, nam vt Persius

Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.

Et ex Ouidio.

Pectoribus mores, tot sunt, quot in orbe figuræ,
Sic visum est superis: nulli Deus omnia soli
Contribuit;

Memores autem sint omnes, duo esse à Deo nobis concessa, vt memoriæ prodidit Pythago-ras, veritatem eloqui, & mortalibus benignè fa-cere. Peritis scribo, quia imperito homine (ex Aristotele) nihil iniustius est, & sciant inuidi, quod suis conuicijs, & garrulitatibus, telis plum-bei sæpissimè pugnare consueuerunt.

DE ANNIS CLIMACTERICIS DISPVTATIO.

AN SIT HABENDA FIDES *Annis Climactericis*.

D præsentis difficultatis maiorem intelligentiam, veramque determinationem nonnulla supponenda, & notanda videntur.

Et primò notandum cum Marsilio Ficino lib.2 de vita proroganda cap.20. pag. 118. hos annos Climactericos à Græcis Astronomis nominari; ab alijs verò scalares, vel gradarios, vel decretorios, appellari; & sunt ex multorum sententia ætatis nostræ quasi quidam articuli, seu periodi, in quibus humana vita solet absolui; secundum alios Climacterici vocantur, idest periculosi, dicunt enim vocem esse desumptam à Caldæis, qui vocant Climacteras, pericula vitæ, scansiles occiduos videtur eos nūcupare Plinius lib.7. cap. 49. & communiter per septenaria, & nouenaria procedere dicuntur.

Notan-

Notandum secundò, quod de numerorum connexione passim multa viri doctissimi philosophantur, Langius epist. 34. Medina cap. 7. fol. 72. Ananias lib. 4. Cardanus lib. 16. de varietate, & lib. 18. de subtilitate, Baptista Segnus lib. de vero Studio Christiano cap. 7. qui tamen nullam vim magicam, seu naturalem, numeris ipsis, qua tales sunt, tribuunt. Platonici verò, & Pythagoræi in hac re nimis superstitiosi fuerunt, vt propterea ob rei varietatem, & elegantiam varia describere liceat. Pytaghorici ergo omnia ad numerum referunt: triplicem enim in rebus ordinem statuūt, specierum, figurarum, & numerorum, inter quæ numeri primum sibi locum vendicant, & legitur in Biblijs sacris, omnia disposita esse, in numero, pondere, & mensura: inter numeros autem pares, & impares principem locum tenet septenarius, cuius tanta est dignitas, & maiestas, vt veteres sacrum, & venerandum appellarint, Indorumque Magi, necnon sapientissimi Ægyptiorum Sacerdotes, septenarium maioris, & minoris mundi numerum vocauerint. Philo Iudæus lib. de mundi opificio hanc septenario tribuit prærogatiuam, quod solus neque gigni, ne-

que

que gignere natus est. Pythagorici humanæ vitæ vinculum, & nexum septenarium nuncuparunt, quem nodum, ac nexũ agnoscens Tullius in somnio Scipionis, septimus, inquit, numerus omnium nodus est. Theologi septennarium numerum perfectionis vocant, quod septimo die perfecta sint omnia; Numerũ Quietis, quod septimo die quieuerit Deus ab operibus suis; Numerum sanctificationis, quod eum filijs Israel tanquam celebratissimum commendarit Moses. Numerum vltionis, numerum pęnitentiæ, numerum beatitudinis, vnde illud vulgatum; ò ter, quaterque beati. De septenarij laudibus, multa Philo Iudæus, & Linus antiquissimus Poeta; Prætereo, quod à multis obseruatum videtur, septem esse in Orbe miranda, Sapientes veteres septem fuisse: Cælum septem cinctum esse circulis, septem stellas erraticas. Vrsam septem constare stellis; Pleiadum Choros ex septem stellis absolutos; septem esse quæ conspiciuntur, septem vocis mutationes, septem Physicos, & naturales motus, septem apud Græcos vocales, septem ætates, septimam ætatem auream futuram, septem ostia Nili, septem metalla, septem artes liberales, septem in-

ca-

capite sacra Palladis arce fenestras, septem quæ vno sibi muro circumdedit arces, septem humanarum actionum caussas, septem de stirpe Homeri certantes Vrbes, Marem septimum, occulta, & mira proprietate scrophulas persanare, fęminam septimã, numero sua præsentia partum iuuare, & alia consimilia spontè omitto; scio enim multas nugas numerorum prætextu circũferri; Memorabile verò est, quod dixit Hipp. in lib. de principijs tex. 20. vitam hominis esse septem dierum, & genituram in vtero habere septem diebus, quęcunque corpus habere debet, septimestres partus esse vitales, septimo mense incipere dentire, septimo anno dentes permutare, & similia de numero septenario apud Hipp. leguntur; nec videtur prætereundum, quod docuit Regius Propheta dum ait, septuaginta anni sunt dies hominis, septenarij ergo, anni, menses, ac dies, maximæ videntur esse contemplationis, quoniam in illis mutationes insignes contingere solent, vnde & Medici septimum certa experientia persuasi Regem inter decretorios dies appellarunt, eumque inter alios Paulus, potentissimum nominauit.

His igitur breuiter enarratis; veniamus ad

quæſitum, in quo prima ſententia eſt eorum; qui hos annos admittendos, nō negandos, illisq. fidem omninò habendam eſſe prædicant.

Probatur primò, quia obſeruatum eſt, vt docet Aulus Gellius 63. annum præcipuè eſſe climactericum, periculoſiſſimum, & expertum in multa hominum memoria, in ſenioribus plerisque hunc vitæ annum, cum periculo, & clade aliqua venire, aut corporis, morbiq. grauioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis, vnde elegans apud eumdem Auctorem legitur congratulatio diui Auguſti ad Nepotem de anno climacterico, qui verò plurima noſſe cupit exempla, obſeruationes, experientias circa hos annos climactericos, legat Simonem Maiolum in diebus canicularibus tom. 2. colloq. 4. vbi varias adducit hiſtorias, Magnatū, Pontificum, Imperatorum, Regum, & Principum, quos annis climactericis interijſſe fatetur. Et ex ſacra pagina indubitatè probat de Adam, Kenem, Mahaleel, Henoch, Lamech, Abraham, necnon de Amazia, Achaz, &c. qui annis climactericis, & ſeptenarijs, & nouenarijs, ſeu enneaticis mortui ſunt.

Probatur ſecundò ex Sacra ſcriptura, & in pri-

primis Sapientię 7.ſcribitur omnia in numero, pondere, menſura diſpoſita eſſe. Et Eccleſ. 17. numerũ dierum, & tempus dedi, & Exod. 25. Zacch. 4. multa de numeris, & dignitate ſeptenarij enarrantur; & de Climactericis verba faciunt D. Auguſt. lib. 2. de ordine, D. Hieronymus in Amos, D. Ambroſius in epiſtol. ad Orãtianum, Nicetas in Gregorium, Antonius Gueuara, & alij.

Probatur tertiò, quia horum annorum mentionem faciunt, & de his multa ſcripſerunt, Linus Antiquiſſimus Poeta, Mercurius Trimeg. Philo Iudæus, Plinius, Cicero, Plutarchus, Macrobius, Aulus Gellius, Alexander Aphrodiſeus, Iulius Firmicus, Raphael Volateranus, Hermolaus Barbarus, & multa in ſeptenarijs contingere docuit Plat. in dial. de Nat. Ariſtoteles 7. de hiſtor. animalium cap. 1. Gal. 1. de ſanit. tuen. cap. 12. Nec non etiã Hip. in lib. de carnibus, & in lib. de partu ſeptimeſtri tex. vltimo hæc habet notatu digniſſima, ſeptenarijs annorum multa inſignia contingunt; vnde etiam teſtatur Seneca ſeptimum quemque annum ætati notam imprimere; idemque Hipp. in Coacis, videtur ponere 63. annum Climactericum, &

ipse sanctissimus Propheta ponit 70. climactericum, & Antiquiores formidabilem quoque censebant 81. quo anno, Plato, Diogenes, Dionysius interijsse dicuntur, & si quis interim scire vellet, quinam horũ annorum, periculosiores sint, dicitur teneri periculosissimos 49. 56. 63. multi apponunt 70. 81. sed maximè formidabilis iudicatur 63. qui dicebatur ab Aegyptijs Androdes ex Iulio Firmico, scilicet quod omnẽ vitæ substantiã, debilitet, & frangat. Hunc annum euadentes Imperator Octauius, Antonius Pius, Bonus Alexander Dijs sacrificarunt, & multa dona obtulerunt amicis; Raphael Volaterranus ex Iulio Materno ponit 63. fatalem, periculosissimum, quia constat ex septenarijs, & nouenarijs; Martinus Rulandus vocabat hunc annum climactericum duplicem, & exitialem hominibus.

Probatur quartò ex Marsilio Ficino lib. 2. de vita proroganda cap. 20. superius citato, vbi pulcherrimam habet doctrinam horum annorum, & est, quod sicuti dum infantem in aluo latentem rexit primo mense Saturnus, vltimo Luna, sic statim natum ordine conuerso primo ipsius anno ducat Luna, secundò Mercurius, &c. septi-

mo

mo Saturnus. Itaque in septimo quolibet anno vitæ fit in corpore mutatio maxima, ideoque periculosissima, quandoquidem Saturnus nobis communiter est, peregrinus, maleficus, & tyramnus. Et à Saturno Planetarum summo, ad Lunam euestigiò Planetarum infimam gubernatio redit. Tu igitur, inquit, si vitam producere cupis ad senectutem, nullis eiusmodi gradibus interruptam, quoties septimo cuilibet anno appropinquas, consule diligenter Astrologum, & vnde immineat tibi discrimen edilcito; deinde vel Medicum, vel temperantiam accersito; his nãque remedijs prohiberi minas Astrorum docuit Ptolomeus; & hinc Montanus Centu. 1. curat. 34. loquendo de anno 63. qui dicitur ab eo Climactericus maior, inquit, Huius recordetur, & se regat, sicut debet in hac ætate, & alibi non dubitauit asserere, magis timeo de hoc anno, quàm de morbo, & ad hunc plura pertinentia conscripsit Hermolaus Barbarus in Plinium lib. 7. cap. 49.

Corroborat hanc opinionem doctrina Vallesij 2. de morb. popul. tex. 13, pag. 111. vbi hæc habet. Accepimus præterea ab Antiquissimis rerum naturalium obseruatoribus, annos certos

esse hominum vitæ fatales, quos climactericos, quasi scalares appellabant, quod per eos veluti per scalæ quosdam gradus, ex quibus omnibus soleant præcipitari homines procedant. Illos annos esse periculosos, quod aut mortem, aut morbos insignes(fortunarum etiam iacturam dicunt quidam sed hæc non curo) afferre soleant. Hos dicebat esse septenarios, nouenarios & qui multiplicatione septem, aut nouem fiunt, quin & menses septimi, & noni climacterici infantibus sunt, morbis enim maximis in illis mensibus tentantur.

Probatur præterea, quia Annonam etiam sterilitatē, bella, pestes, & cetera id genus alia euenire certis quibusdam annorum curriculis in dies obseruatur, & plurimæ arbores certis quibusdā ætatibus morbis quibusdā subijciuntur exēp. g; dum adolescunt, & fructus producere incipiūt, vermiculationi subijciuntur, cum adoleuerunt humoris abundantia suffocantur, arescunt, contabescunt cū incipiunt senescere, & certis annis steriles fiunt, ægrotant, arescunt, quemadmodum etiam propter importunas temporum mutationes plurimum læduntur, prout de animalibus dicitur, non ergo debet videri mirum,

si

ſi homines certis quibuſdam annorum reuolutionibus mutationem patiantur. Ex dictis ergo colligi debet, indubitate dari annos climactericos, illiſque certam fidem habendam eſſe.

Secunda ſententia eſt eorum, qui nullá planè fidem ijs adhibendam eſſe cenſent, & horum annorum obſeruationem, vanitatem, & ſuperſtitionem nominant. huius opinionis fuit Ludouicus Duretus vir vndequaque clariſsimus, & ſolidiſsimæ doctrinæ (qui vt dicere ſolebat Heurnius poſt Galenum fuit Primus, quem etiam ipſe Galliarũ Rex maximè reuerabatur) in coacis Hipp. pagina 438. & 439. vbi ſe annorum climactericorũ hoſtem acerrimũ oſtendit. fuit quoque opinio omniſcij, eruditiſſimique Cardani in comm. ad librum Hipp. de partu ſeptimeſtri.

Duretus ſic ſapientiſſimè loquitur. verum enimvero quis malus genius, hanc illis mentem immiſit vt credant homines ex hac vita migrare numerorum Imperio, non fato, & caſu; ita volente Deo, aut certè illius permiſſu, qui ſolum necis, & vitæ ſummum ius habet, & cuius nutu res eunt diuinæ pariter, & humanæ, & quo præeunte vel ipſa decidunt folia ex arboribus, nec

fluunt

fluunt capilli ex capite, nec vnus quidem perit sine illius numine ? furor, profectò furor est; Omnipotentis Dei prouidentiam momentis téporum, & serie numerorum, atque complexu distringere, aut velle ipsam notis quibusdam, ac numeris, tum syderali scientia præuidere, cuius est illa prædictio, ipsum furtiuè ad nos venturum, nec sui aduentus scientiam vllam posse à nobis teneri. atque hæc Duretus.

Cardanus verò in loco Hipp. citato, sic inquit; alij cótra omninò superstitiosiores horum annorum numerum, vt exitialem obseruant, quod Hipp. vitę, & mortis eosdem terminos statuere videatur, sed non video qua ratione, cum septenarijs confirmetur vir, & non nisi senio adueniente desinant vires, quas sensim flaccessere haud dubium est, non in ipso septenario anno, velint eumdem esse homini formidabilem; & ego sanè addebat, nunquam melius degi, quam his annis climactericis.

Sed vanitas horum annorũ clarè ostenditur; quia numeri nullum ius, & imperium est in naturam corporis, quæ subsistit in vitali principio partium solidarum, vnde ipsa viuacitas, & in viuifico nectare, cuius perrenitas est à corde, susten-

ſuſtentatur autem diæta, ac ſpiritu; & verò vita hominum, vt numeris non ſubſiſtit, ſic etiam non ſuſtentatur, & cum Martino del Rio ſit concluſio, primo diſiquiſitionum magic. quæſt. 2. pag. 37. numerus, qua numerus eſt, nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem vim operandi continet. Hanc qui negat Philoſophũ negat, & hoc optimè probat Andr. Lau. 8. de hiſt. Anatomica, Leonardus Vairus lib. 2. de faſcino cap. 11. & omnes Catholici concedunt vnanimiter; & probatur tum ex Ariſtotele in Methaphyſicis, tum quia fatentur omnes numerum eſſe quantitatẽ, quantitas per ſe nõ eſt operatiua, niſi fortè motus localis, de quo nunc non agitur, numerus enim eſt quantitas diſcreta, cuius non eſt maior efficacia, dicebat Martinus, quam continuæ; atque ad eo præclariſſimè loco citato docuit Cardan. veros Philoſophos numeris ob res vires tribuere, non rebus ob numeros; vnde non immeritò horum annorum obſeruatores, ſophiſtas, ſuperſtitioſos nominauit Duretus, & eorumdem obſeruationem vanitatem appellabat, & ſuperſtitionem, & hinc rectè dicere videtur Plinius lib. 7. cap. 49. citato, Primum artis ipſius inconſtantiã declarat, quod

incerta

res ſit, & multi, vt monuit Cardanus crediderunt horum haud leges certas eſſe.

Reliquum eſt modo, vt rationibus, & auctoritatibus in contrarium adductis reſpondeam.

Ad primam in qua plura referuntur exempla, & hiſtoriæ clariſſimorum virorum, qui in his annis vitam cum morte cõmutarunt; dico quod illa neceſſitas moriendi nõ debet accepta ferri ipſi numero, cuius nulla vis eſt, ſed morbi inſultui, & ipſi fato iuſſu Dei, per iacturam caloris vitalis, & exhauſtum humidi primigenij, & ſimilis obeundi cauſſa, quę eſt in 63. eſt in 56. & 60 quibus id fato conceſſum eſt, vt ſenes tum eſſe incipiant, illi quidem exacta virili ætate à 36. ad 56. hi verò ad 40. ad 60. ergo non numeris vita conficit curſum ſuum, ſicut in numeris fundamentum non habet; ſed vt præclarè Hipp. verba aureis digna litteris teſtantur, Prima vis in homine exiſtit Dei, deinde naturæ muliebris; ergo fatalis interitus, quem Dei voluntas præſtituit, ac eius neceſſitatem in fluxa cuiuſque natura fundauit, nulla numerali ſubtilitate, nec vllo numerorũ complexu poteſt comprehendi, eſt enim pia, & vera perſuaſio Chriſtianorũ omnes homines eò conditos eſſe à Deo,

vt pro se quisque Auctori suo tam diu inseruiat, quoad ipsi visum est, & quantum naturæ viuacitatis concessit ad obeunda iustitiæ, & pietatis officia quorum in illis est Dei imago, cum excellentia, & præstantia animantium reliquarum; Non ergo si ijs annis obeant homines diem suum, obitus caussa erit numerus anni climacterici recordari deberent magistri, qui similium annorum scientiam profitentur caussarum diuturnam generationem, subitam afferre impressionem, eorumque quæ ante non erat, dum videretur matura ætate, est enim solemne illud Galeni nó vt morborum, est repentina generatio, sic & generationis caussa; & si aliqua fit, tunc mutatio in hominibus, non fit vi superstitiosa numerorum, sed quia fit repentina; & magna ætatis mutatio, quæ potest fieri alijs quoque annis qui finiunt maturitatem, vt docuit Duretus, & inchoant senectutem, videlicet 56. 60. 63. nulla ergo est æquitas huc adaptare, quasi infallibiliter numerum septenarij, & nouenarij, & præcipuè 63. & cur referre pauca exempla, & experientias horum annorum, & non infinitas penè obseruationes eorum, qui emortui sunt, & minimè in his annis climactericis?

cis? nam ante hos, & post hos, multi debilitantur, infirmantur, & moriuntur. & cur dicatur non video homines emori numerorum Imperio, & non volente Deo, aut certè illius permissu, qui solum habet ius vitæ, & mortis, & ego bona fide possum testari, me Romæ perlegisse, & adnotasse, ferè omnes sepulchrorum inscriptiones, & perpaucos inter innumerabiles obseruasse annis climactericis perijsse, & præcipue anno 63. quem tanti faciunt vanissimi horum annorũ professores; & cum dicitur, hoc anno emortuos esse Aristotelem, & Ciceronem; respõdet & quidem rectè Cardanus, quod Aristoteles violenter gladio perijt, Cicero autem exilij mærore, & incertum esse dicit Scipionem maiorem 56. obijsse, & bene addit vir doctissimus emori homines, quod caussa sit in corpore inimica.

Ad secundam dico, quod licet in sacra pagina mentio fiat, & apud Patres horum annorũ, non propterea ijs est tanta fides habenda, tantaque dignitas tribuenda; vt ob id etiam à Sanctis Patribus sint multa reiecta falsa, & impia, superstitiosa, quæ ab antiquis de numeris dicta sunt; & ratio fundamentalis est ex Aristotele

lib. 1.

lib 1. Metph. 19. quia numeri qua tales non possunt esse actionum principia, cum sint quantitas, vt superius dictum est, atque adeo D. Aug. lib. 1. rectract. cap. 9. palinodiam cecinit, quia multa olim numeris tribuebat velut Accademicus.

Ad tertiam dico, antiquos nimium curiosos, & superstitiosos fuisse numerorum obseruatores; & in plurimis non concordare cum fide Catholica, & bona Philosophia, vt multis superius dictum, & probatum est.

Ad Hipp. auctoritatem in lib. de partu septimestri, respondet in commen. Cardanus, dicitque mentem illius esse, quod primo septenario excidunt dentes priores, tum alij eorum vice renascuntur; secundo septenario pueri pubescunt, & semen eorum vitale existit; tertio incrementum in longitudinem desinit absoluto homine, reliqua videantur apud Cardanum in commentar. & omnia ad hanc rem facientia cõmodè videntur explicari carminibus Solonis.

Puer impubis, ad huc infans septem dentium
Producit primis septem annis.
Post quam autem alios septem ei cõcessit annos Deus
Pubis indicia generationi apta apparent:

Aetate tertia mento augescentibus iam membris
Inrescit mutabilis coloris lanugo.
Quarto septenario quisque præstantissimus est
Robore, ipsique viri signa virtutis edunt.
Quintus maturũ iam virũ nuptias moliri suadet,
Et liberorum suscipere posteritatem.
Sexto in omnia hominis animus intenditur.
Et vilia perficere opera amplius recusat.
Septimo intelligentia, & lingua fit optimus.
Et octauo coniunctis annis quattordecim.
Nono ad huc aliquid potest, verũ remissior est ipsius
Ad virtutes præclaras tam eloquentia, quã sapientia.
Decimum tandem si quis contingerit septenarium
Iam non immaturum fatum mortis subibit.

Sed potest responderi hos numeros non esse definitos, quoniam aliqui pubescunt anno 13. alij nec 18. sed interdũ anticipiant; sic D. Hieronymus refert puerũ nouennẽ suã nutricẽ grauidam reddidisse; sic etiã puellæ non bis septem annis fiunt genitales, sed bis sex & Cardanus ibi redarguit eos, qui hunc annorũm numerum tanquam exitialẽ obseruant superstitiosè. Nec Hipp. vt dicitur 63. annum ponit climactericum, & fatalem; sed statuit principium senectutis omniũ serò maximè venientis, ad Senecam dico, quod nõ septimus quisque annus ætati notam imprimit, ratione septenarij, sed celerius

& se-

& serius nota imprimi solet, vt suo habet progressus natura, quæ de suo semper aliquid fundit, vel sensim ammittit, donec ad vltimum ventum sit vitæ, vbi cũ morte mutatur; & mutatio potest esse à natura fluxa, & victus necessitate in his annis, sed non in his quasi certò, & infallibiliter, & cum dictum est Prophetam 70. ponere climactericum, dico corpus humanum varijs subijci miserijs, ex quibus senectutis statutum tempus inuenire non valemus, vnde Iob rectè dixit. Breues sunt dies hominis, & numerus mensiũ apud Deum est: atque adeo ex dictis patere potest quid sit respondendum ad Ficinum, & Vallesium. Bella autem, pestes, annonam sterilitaté sæpissimę à Deo immitti notissimum est; quoad arbores, juxta temporum anni ętatum, & annorum mutationem alterantur, sed non certis numerorum legibus. Cum verò dicitur Augustum sacrificasse quod inoffenso cursu annum 63. exegerit. Respondet dilertè Duretus hoc fuisse dignum superstitioso Augusto, idque in Regno superstitionis, quod erat tunc Romæ; Non enim Augustus Imperio illustrissimus tam erat naturæ, ac Dei cognitione illustris.

Sed

Sed obijcitur, febrium septenarios esse criticos; vt hoc concedam, quis tamen, vt docet Duretus, ius adferet septenarij ad eam crisim, quæ septimo die incidit significata pepasmo, quem exhibet quartus dies? omnes enim crises fiunt naturæ, & morbi insultu; caussa ergo est certam en naturæ, & morbi, quod illis periodis est in procinctu, à motu, putredine, & collectione humoris morbifici; cum scilicet natura freta pepasmo quem ipsa per se fecit virtute partium solidarum, ad mitificati humoris excretionem, vel abscessum aggreditur, atque ita morbo defungitur, vt enim coctio est opus naturæ, sic omnis crisis inde à natura procedit, & vana superstitio septenariæ periodi ad crisim morborum ibi se prodit maximè, quod febrium tertianarum crisis est 13. continuatum, & acutarum 14. Tum etiam quod parium dierum paroxismi non cadunt in periodos septenarias nisi malè, scitum est, quæ paribus exarcerbantur, paribus iudicantur, & memores sint omnes naturas morborum esse medicas, vias enim sine consilio natura inuenit, & natura non docta quod non didicit, tamen id rectum facit; & quod ratio dierum criticorum pendeat ab

hu-

humorum, & complexionis ratione, tnrali periodo, videndus Andreas Laurentius lib. 3. de crisibus vsque ad cap. 8. vbi ad mutationem numerorum confugientes Phythagoræos, & Arithmeticos calculos alios reducentes, aut Astrologorum planetarias nugas prouocantes Astrologos accuratè refutat.

Atque his satis modo sit confutasse vanitatem, & superstitionem risu potius, quam oratione graui dignam, quæ explodatur, obseruantiũ annos climactericos, natam ex faucibus Orci, non ex verbo Dei, cuius vna est veritas, nec ex naturæ perspicientia, quæ nunquam aberrare nos sinit. & recordentur omnes memorabilis illius sententiæ, quæ litteris aureis notari deberet, Iob superius citatæ. Breues sunt dies hominis, & numerus mẽsium apud Deum est. & memores sint Imperatoris Maximiliani Secundi, à quo Princeps Aulæ, quem vocant magnum Magistrum, cum ei per litteras gratulatus esset de anno climacterico secundis rebus exacto, responsum tulit, omnes vitæ annos sibi esse climactericos, ac sui conseruationem referre ad vnicam Dei prouiden-

tiam

quam celebrare solebat, dicto illo solen-
Abrahami ad filium Isaacum, Dominus
prouidebit & dixi.

LAVS DEO.